

*Uoffisiell oversettelse av DEL I og II Traktat om en Forfatning for Europa
Teksten er oversatt av Europakommisjonens delegasjon til Norge og Island*

TRAKTAT OM EN FORFATNING FOR EUROPA

Underskrevet i Roma 29. oktober 2004

----- 29. oktober 2004 -----

DEL I

AVSNITT I: DEFINISJON AV UNIONEN OG DENS MÅL	11
ARTIKKEL I-1 OPPRETTELSE AV UNIONEN	11
ARTIKKEL I-2 UNIONENS VERDIER	11
ARTIKKEL I-3 UNIONENS MÅL	11
ARTIKKEL I-4 GRUNNLEGGENDE FRIHETER OG IKKE-FORSKJELLSBEHANDLING	12
ARTIKKEL I-5 FORHOLDET MELLOM UNIONEN OG MEDLEMSSTATENE	12
ARTIKKEL I-6 EU-RETTE	13
ARTIKKEL I-7 RETTLIG STATUS	13
ARTIKKEL I-8 UNIONENS SYMBOLER	13
AVSNITT II: GRUNNLEGGENDE RETTIGHETER OG UNIONSBOGERSKAP	14
ARTIKKEL I-9 GRUNNLEGGENDE RETTIGHETER	14
ARTIKKEL I-10 UNIONSBOGERSKAP	14
AVSNITT III: UNIONENS ANSVARSOMRÅDER	16
ARTIKKEL I-11 GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER	16
ARTIKKEL I-12 ANSVARSKATEGORIER	16
ARTIKKEL I-13 OMRÅDER MED ENEANSVAR	17
ARTIKKEL I-14 OMRÅDER MED DELT MYNDIGHET	17
ARTIKKEL I-15 SAMORDNING AV DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN OG SYSSLETTINGSPOLITIKKEN	18
ARTIKKEL I-16 DEN FELLES UTENRIKS- OG SIKKERHETSPOLITIKKEN	18
ARTIKKEL I-17 OMRÅDER MED UNDERSTØTTENDE, KOORDINERENDE ELLER SUPPLERENDE TILTAK	19
ARTIKKEL I-18 FLEKSIBILITETSBESTEMMELSE	19
AVSNITT IV: UNIONENS INSTITUSJONER OG ORGANER	20
KAPITTEL I: INSTITUSJONELL RAMME	20
ARTIKKEL I-19 UNIONENS INSTITUSJONER	20
ARTIKKEL I-20 EUROPAPARLAMENTET	20
ARTIKKEL I-21 DET EUROPEISKE RÅD	21
ARTIKKEL I-22 DET EUROPEISKE RÅDS PRESIDENT	21
ARTIKKEL I-23 MINISTERRÅDET	22
ARTIKKEL I-24 MINISTERRÅDETS SAMMENSETNING	22
ARTIKKEL I-25 DEFINISJON AV KVALIFISERT FLERTALL I DET EUROPEISKE RÅD OG RÅDET	23
ARTIKKEL I-26 EUROPAKOMMISJONEN	23
ARTIKKEL I-27 EUROPAKOMMISJONENS PRESIDENT	25
ARTIKKEL I-28 UNIONENS UTENRIKSMINISTER	25
ARTIKKEL I-29 DEN EUROPEISKE UNIONS DOMSTOL	26
KAPITTEL II: DEFINISJON AV UNIONEN OG DENS MÅL	27
ARTIKKEL I-30 DEN EUROPEISKE SENTRALBANK	27
ARTIKKEL I-31 REVISJONSRETTE	27
ARTIKKEL I-32 UNIONENS RÅDGIVENDE ORGANER	28
AVSNITT V: UTØVELSE AV UNIONENS MYNDIGHET	29
KAPITTEL I: FELLES BESTEMMELSER	29
ARTIKKEL I-33 UNIONENS RETTSAKTER	29
ARTIKKEL I-34 LOVGIVNINGSMESSIGE RETTSAKTER	29
ARTIKKEL I-35 IKKE-LOVGIVNINGSMESSIGE RETTSAKTER	30
ARTIKKEL I-36 DELEGERTE EUROPEISKE FORORDNINGER	30
ARTIKKEL I-37 GJENNOMFØRINGSRETTSAKTER	31
ARTIKKEL I-38 FELLES PRINSIPPER FOR UNIONENS RETTSAKTER	31
ARTIKKEL I-39 ØFFENTLIGGJØRING OG IKRAFTTREDELSE	31
KAPITTEL II: SÆRLIGE BESTEMMELSER	32
ARTIKKEL I-40 SÆRLIGE BESTEMMELSER I FORBINDELSE MED GJENNOMFØRINGEN AV DEN FELLES UTENRIKS- OG SIKKERHETSPOLITIKKEN	32
ARTIKKEL I-41 SÆRLIGE BESTEMMELSER VEDRØRENDE DEN FELLES SIKKERHETS- OG FORSVARSPOLITIKKEN	33

ARTIKKEL I-42 SÆRLIGE BESTEMMELSER VEDRØRENDE GJENNOMFØRINGEN AV OMRÅDET MED FRIHET, TRYGGHET OG RETTFERDIGHET	34
ARTIKKEL I-43 SOLIDARITETSBESTEMMELSE	35
KAPITTEL III: FORSTERKET SAMARBEID	35
ARTIKKEL I-44 FORSTERKET SAMARBEID	35
AVSNITT VI: UNIONENS DEMOKRATISKE LIV	37
ARTIKKEL I-45 PRINSIPPET OM DEMOKRATISK LIKHET	37
ARTIKKEL I-46 PRINSIPPET OM REPRESENTATIVT DEMOKRATI	37
ARTIKKEL I-47 PRINSIPPET OM DELTAKELSEDEMOKRATI	37
ARTIKKEL I-48 ARBEIDSMARKEDETS PARTER OG DEN UAVHENGIGE SOSIALE DIALOG	38
ARTIKKEL I-49 DEN EUROPEISKE OMBUDSMANN	38
ARTIKKEL I-50 ÅPENHET I UNIONENS INSTITUSJONER, ORGANER, KONTORER OG BYRÅER	38
ARTIKKEL I-51 BESKYTTELSE AV PERSONOPPLYSNINGER	39
ARTIKKEL I-52 KIRKERS OG ANDRE LIVSSYNSSAMFUNNS STATUS	39
AVSNITT VII: UNIONENS FINANSER	40
ARTIKKEL I-53 BUDSJETTMESSIGE OG FINANSIELLE PRINSIPPER	40
ARTIKKEL I-54 UNIONENS EGNE INNTEKTER	40
ARTIKKEL I-55 DEN FLERÅRIGE FINANSIELLE RAMMEN	41
ARTIKKEL I-56 UNIONENS BUDSJETT	41
AVSNITT VIII: UNIONEN OG DENS NÆROMRÅDER	42
ARTIKKEL I-57 UNIONEN OG DENS NÆROMRÅDER	42
AVSNITT IX: MEDLEMSKAP I UNIONEN	43
ARTIKKEL I-58 KRITERIER FOR MEDLEMSKAP OG PROSEDYRE FOR TILTREDELSE I UNIONEN	43
ARTIKKEL I-59 INNDRAGELSE AV RETTIGHETER SOM FØLGER MED MEDLEMSKAP I UNIONEN	43
ARTIKKEL I-60 FRIVILLIG UTMELDING AV UNIONEN	44

DEL II

DEN EUROPEISKE UNIONS CHARTER OM GRUNNLEGGENDE RETTIGHETER

AVSNITT I: VERDIGHET	47
ARTIKKEL II-61 MENNESKEVERDET	47
ARTIKKEL II-62 LIVETS RETT	47
ARTIKKEL II-63 RETT TIL RESPEKT FOR MENNESKETS INTEGRITET	47
ARTIKKEL II-64 FORBUD MOT TORTUR OG UMENNESKELIG ELLER NEDVERDIGENDE BEHANDLING ELLER STRAFF	47
ARTIKKEL II-65 FORBUD MOT SLAVERI OG TVANGSARBEID	48
AVSNITT II: FRIHETER	48
ARTIKKEL II-66 RETT TIL FRIHET OG SIKKERHET	48
ARTIKKEL II-67 RESPEKT FOR PRIVATLIV OG FAMILIELIV	48
ARTIKKEL II-68 BESKYTTELSE AV PERSONOPPLYSNINGER	48
ARTIKKEL II-69 RETT TIL Å INNGÅ EKTESKAP OG RETT TIL Å STIFTE FAMILIE	49
ARTIKKEL II-70 RETT TIL Å TENKE FRITT OG TIL SAMVITTIGHETS- OG RELIGIONSFRIHET	49
ARTIKKEL II-71 YTRINGS- OG INFORMASJONSFRIHET	49
ARTIKKEL II-72 FORSAMLINGS- OG FORENINGSFRIHET	49
ARTIKKEL II-73 FRIHET FOR KUNST OG VITENSKAP	50
ARTIKKEL II-74 RETT TIL UTDANNING	50
ARTIKKEL II-75 YRKESFRIHET OG RETT TIL ARBEID	50
ARTIKKEL II-76 FRIHET TIL Å OPPRETTE OG DRIVE EGEN VIRKSOMHET	50
ARTIKKEL II-77 EIENDOMSRETT	50
ARTIKKEL II-78 RETT TIL ASYL	51
ARTIKKEL II-79 BESKYTTELSE I TILFELLE UTSENDELSE, UTVISNING OG UTLEVERING	51

AVSNITT III: LIKESTILLING	51
ARTIKKEL II-80 LIKHET FOR LOVEN.....	51
ARTIKKEL II-81 LIKEBEHANDLING.....	51
ARTIKKEL II-82 KULTURELT, RELIGIØST OG SPRÅKLIG MANGFOLD	52
ARTIKKEL II-83 LIKESTILLING MELLOM MENN OG KVINNER	52
ARTIKKEL II-84 BARNES RETTIGHETER	52
ARTIKKEL II-85 ELDRES RETTIGHETER	52
ARTIKKEL II-86 INTEGRASJON AV FUNKSJONSHEMMEDE	52
AVSNITT IV: SOLIDARITET	55
ARTIKKEL II-87 RETT TIL INFORMASJON OG HØRING AV ARBEIDSTAKERE I BEDRIFTEN.....	53
ARTIKKEL II-88 FORHANDLINGSRETT OG RETT TIL KOLLEKTIVE SKRITT	53
ARTIKKEL II-89 RETT TIL ARBEIDSFORMIDLING	53
ARTIKKEL II-90 BESKYTTELSE I TILFELLE UBEGRUNNET OPPSIGELSE	53
ARTIKKEL II-91 RETTFERDIGE OG RIMELIGE ARBEIDSFORHOLD	53
ARTIKKEL II-92 FORBUD MOT BARNARBEID OG BESKYTTELSE AV UNGE PÅ ARBEIDSPlassen	53
ARTIKKEL II-93 FAMILIELIV OG ARBEIDSLIV	54
ARTIKKEL II-94 SOSIAL SIKKERHET OG SOSIAL BISTAND.....	54
ARTIKKEL II-95 HELSETJENESTER.....	54
ARTIKKEL II-96 ADGANG TIL TJENESTEYTELSE AV ALLMENN ØKONOMISK INTERESSE.....	54
ARTIKKEL II-97 MILJØBESKYTTELSE	55
ARTIKKEL II-98 FORBRUKERBESKYTTELSE.....	55
AVSNITT V: BORGERRETTIGHETER.....	55
ARTIKKEL II-99 STEMMERETT OG VALGBARHET TIL EUROPAPARLAMENTET	55
ARTIKKEL II-100 STEMMERETT OG VALGBARHET VED KOMMUNEVALG	55
ARTIKKEL II-101 RETT TIL GOD FORVALTNING.....	55
ARTIKKEL II-102 RETT TIL INNSYN	56
ARTIKKEL II-103 OMBUDSMANNEN	56
ARTIKKEL II-104 RETT TIL ANSØKNING	56
ARTIKKEL II-105 FRI BEVEGELSE OG OPPHOLDSTILLATELSE.....	56
ARTIKKEL II-106 DIPLOMATISK OG KONSULÆR BESKYTTELSE.....	56
ARTIKKEL II-107 ADGANG TIL EFFEKTIVE RETTSMIDLER OG EN UPARTISK DOMSTOL	57
ARTIKKEL II-108 ANTAGELSE OM USKYLDIGHET OG FORSVARETS RETTIGHETER.....	57
ARTIKKEL II-109 LEGALITETSPRINSIPPET OG PRINSIPPET OM PROPORSJONALITET MELLOM LOVOVERTREDELSE OG STRAFF.....	57
ARTIKKEL II-110 RETT TIL IKKE Å BLI RETTSFORFULGT ELLER STRAFFET TO GANGER FOR SAMME LOVOVERTREDELSE	58
ARTIKKEL II-111 BRUKSOMRÅDE	58
ARTIKKEL II-112 OMFANGET AV DE SIKREDE RETTIGHETENE	58
ARTIKKEL II-113 BESKYTTELSESNIVÅ	59
ARTIKKEL II-114 FORBUD MOT MISBRUK AV RETTIGHETER	59

FORORD

HKH Kongen av Belgia, Presidenten for den tsjekkiske republikk, HKH Dronningen av Danmark, Presidenten for forbundsrepublikken Tyskland, Presidenten for republikken Estland, Presidenten for den greske republikk, HKH Kongen av Spania, Presidenten for den franske republikk, Presidenten av Irland, Presidenten for den italienske republikk, Presidenten for republikken Kypros, Presidenten for republikken Latvia, Presidenten for republikken Litauen, HKH Storhertugen av Luxembourg, Presidenten for republikken Ungarn, Presidenten for Malta, HKH Dronningen av Nederland, Forbundsresidenten for republikken Østerrike, Presidenten for republikken Polen, Presidenten for den portugisiske republikk, Presidenten for republikken Slovenia, Presidenten for den slovakiske republikk, Presidenten for republikken Finland, Kongeriket Sveriges regjering, HKH Dronningen av Det Forente Kongerike Storbritannia og Nord-Irland,

SOM HAR LATT SEG INSPIRERE av Europas kulturelle, religiøse og humanistiske arv, som er grunnlaget for utviklingen av universelle verdier: det enkelte menneskes ukrenkelige og uavhengelige rettigheter samt frihet, demokrati, likhet og rettsstaten,

SOM TROR PÅ at Europa, gjenforent etter smertelige erfaringer, ønsker å fortsette på sivilisasjonens, fremskrittets og velstandens vei, til gagn for sine innbyggere, innbefattet de svakeste og de som er dårligst stilt, for at det fortsatt skal være et kontinent som er åpent for kultur, vitenskap og sosial fremgang og som ønsker å fordype det offentlige livs demokratiske og åpne karakter og virke for fred, rettferdighet og solidaritet i verden,

SOM ER OVERBEVIST OM at Europas folk, samtidig med at de bevarer stoltheten over deres identitet og nasjonale historie, er fast besluttet på å legge tidligere tiders splittelse bak seg og i stadig tettere forening utforme sin felles skjebne,

SOM ER OVERBEVIST OM at et Europa "forent i mangfoldighet" gir dem de beste muligheter for med respekt for den enkeltes rettigheter og bevisst sitt ansvar for kommende generasjoner og for jorden å videreføre det store foretaket som gjør Europa til et privilegert område for menneskenes forhåpninger,

SOM ER FAST BESTEMT PÅ å fortsette det videre arbeidet som er utført innen rammen av traktatene om opprettelse av Det europeiske fellesskap og Traktaten om Den europeiske union og samtidig sikre fellesskapets kontinuitet,

SOM ER TAKKNEMLIG OVERFOR medlemmene av Det europeiske konvent for å ha utformet utkastet til denne Forfatningstraktaten på vegne av Europas borgere og stater,

HAR SOM BEFULLMEKTIGEDE UTPEKT:

HANS MAJESTET KONGEN AV BELGIA

Guy VERHOFSTADT
Statsminister

Karel DE GUCHT
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR DEN TSJEKKISKE REPUBLIKK

Stanislav GROSS
Statsminister

Cyril SVOBODA
Utenriksminister

HENNES MAJESTET DRONNINGEN AV DANMARK

Anders Fogh RASMUSSEN
Statsminister

Per Stig MØLLER
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR FORBUNDSREPUBLIKKEN TYSKLAND

Gerhard SCHRÖDER
Forbundskansler

Joseph FISCHER
Forbundsutenriksminister og stedfortredende forbundskansler

PRESIDENTEN FOR REPUBLIKKEN ESTLAND

Juhan PARTS
Statsminister

Kristina OJULAND
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR DEN GRESKE REPUBLIKK

Kostas KARAMANLIS
Statsminister

Petros G. MOLYVIATIS
Utenriksminister

HANS MAJESTET KONGEN AV SPANIA

José Luis RODRÍGUEZ ZAPATERO
Ministerpresident

Miguel Angel MORATINOS CUYAUBÉ
Utenriks- og samarbeidsminister

PRESIDENTEN FOR DEN FRANSKE REPUBLIKK

Jacques CHIRAC
President

Jean-Pierre RAFFARIN
Statsminister

Michel BARNIER
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR IRLAND

Bertie AHERN
Statsminister (Taoiseach)

Dermot AHERN
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR DEN ITALIENSKE REPUBLIKK

Silvio BERLUSCONI
Ministerpresident

Franco FRATTINI
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR REPUBLIKKEN KYPROS

Tassos PAPADOPOULOS
President

George IACOVOU
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR REPUBLIKKEN LATVIA

Vaira VĪŽE FREIBERGA
President

Indulis EMSIS
Statsminister

Artis PABRIKS
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR REPUBLIKKEN LITAUEN

Valdas ADAMKUS
President

Algirdas Mykolas BRAZAUKAS
Statsminister

Antanas VALIONIS
Utenriksminister

HANS KONGELIGE HØYHET STORHERTUGEN AV LUXEMBOURG

Jean-Claude JUNCKER
Statsminister, Ministre d'Etat

Jean ASSELBORN
Viseminister og utenriks- og innvandringsminister

PRESIDENTEN FOR REPUBLIKKEN UNGARN

Ferenc GYURCSÁNY
Statsminister

László KOVÁCS
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR MALTA

The Hon Lawrence GONZI
Statsminister

The Hon Michael FRENDU
Utenriksminister

HENNES MAJESTET DRONNINGEN AV NEDERLAND

Dr. J.P. BALKENENDE
Ministerpresident

Dr. B.R. BOT
Utenriksminister

FORBUNDSPRESIDENTEN FOR REPUBLIKKEN ØSTERRIKE

Dr. Wolfgang SCHÜSSEL
Forbundskansler

Dr. Ursula PLASSNIK
Forbundsutenriksminister

PRESIDENTEN FOR REPUBLIKKEN POLEN

Marek BELKA
Statsminister

Włodzimierz Cimoszewicz
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR DEN PORTUGISISKE REPUBLIKK

Pedro Miguel DE SANTANA LOPES
Statsminister

António Victor MARTINS MONTEIRO
Utenriksminister og minister for de portugisiske samfunn i utlandet

PRESIDENTEN FOR REPUBLIKKEN SLOVENIA

Anton ROP
Ministerpresident

Ivo VAJGL
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR DEN SLOVAKISKE REPUBLIKK

Mikuláš DZURINDA
Statsminister

Eduard KUKAN
Utenriksminister

PRESIDENTEN FOR REPUBLIKKEN FINLAND

Matti VANHANEN
Statsminister

Erkki TUOMIOJA
Utenriksminister

KONGERIKET SVERIGES REGJERING

Göran PERSSON
Statsminister

Laila FREIVALDS
Utenriksminister

HKH DRONNINGEN AV DET FORENTE KONGERIKE STORBRITANNIA OG
NORD-IRLAND

The Rt. Hon Tony BLAIR
Statsminister

The Rt. Hon Jack STRAW
Minister for utenriks- og Commonwealth-spørsmål

SOM, etter å ha utvekslet sine fullmakter og funnet dem i god og behørig form, er kommet til enighet om følgende bestemmelser:

DEL I

AVSNITT I

DEFINISJON AV UNIONEN OG DENS MÅL

ARTIKKEL I-1

Opprettelse av Unionen

1. Med denne Forfatningen, som avspeiler de europeiske borgeres og staters vilje til å skape en felles fremtid, opprettes Den europeiske union, som medlemsstatene tildeler ansvar for å nå sine felles mål. Unionen samordner medlemsstatenes politikk for å nå disse målene, og utøver på felles grunnlag de oppgaver medlemsstatene tildeler dem.
2. Unionen er åpen for alle europeiske stater som respekterer dens verdier og som forplikter seg til å fremme dem i felleskap.

ARTIKKEL I-2

Unionens verdier

Unionen bygger på verdiene respekt for menneskeverdet, frihet, demokrati, likestilling, rettsstaten og respekt for menneskerettighetene, herunder rettigheter for personer som tilhører minoriteter. Dette er medlemsstatenes felles verdigrunnlag i et samfunn preget av mangfold, toleranse, rettferdighet, solidaritet og likestilling mellom kvinner og menn.

ARTIKKEL I-3

Unionens mål

1. Unionens mål er å fremme fred, egne verdier og befolkningens velferd.

2. Unionen gir borgerne et område med frihet, trygghet og rettferdighet uten indre grenser og et indre marked med fri og lik konkurranse.

3. Unionen arbeider for en bærekraftig utvikling i Europa basert på balansert økonomisk vekst og prisstabilitet, en sosial markedsøkonomi med høy konkurransevne, der man bestreber seg på full sysselsetting og sosial fremgang, samt et høyt nivå for beskyttelse og forbedring av miljøet. Den fremmer vitenskapelige og teknologiske fremskritt.

Den bekjemper sosial utestenging og forskjellsbehandling og fremmer sosial rettferdighet og beskyttelse, likestilling mellom kvinner og menn, solidaritet mellom generasjonene og beskyttelse av barns rettigheter.

Den fremmer økonomisk, sosial og territorial samhörighet og solidaritet mellom medlemsstatene.

Unionen respekterer medlemsstatenes rike kulturelle og språklige mangfold og sikrer at den europeiske kulturarv beskyttes og utvikles.

4. I forbindelsene med verden for øvrig forsvarer og fremmer Unionen sine verdier og interesser. Den bidrar til fred, sikkerhet, bærekraftig global utvikling, solidaritet og gjensidig respekt folkene imellom, fri og rettferdig handel, utryddelse av fattigdom og beskyttelse av menneskerettighetene, spesielt barns rettigheter, samt nøye overholdelse og utvikling av folkeretten, dvs. overholdelse av prinsippene i De forente nasjoners pakt.

5. Unionen skal søke å virkeliggjøre sine mål gjennom hensiktsmessige virkemidler innenfor de ansvarsområder Unionen er tildelt i Forfatningen.

ARTIKKEL I-4

Grunnleggende friheter og ikke-forskjellsbehandling

1. Unionen sikrer at det innen dens område er fri bevegelse for personer, tjenester, varer og kapital, samt etableringsfrihet i samsvar med Forfatningens bestemmelser.

2. Enhver forskjellsbehandling på bakgrunn av nasjonalitet er forbudt innenfor Forfatningens anvendelsesområde, med forbehold om dens særlige bestemmelser.

ARTIKKEL I-5

Forholdet mellom Unionen og medlemsstatene

1. Unionen respekterer medlemsstatenes likhet overfor Forfatningen samt deres nasjonale identitet slik den kommer til uttrykk i deres grunnleggende politiske og forfatningsmessige strukturer, deriblant regionalt og lokalt selvstyre. Den respekterer sentrale statlige funksjoner, herunder sikring av statens territoriale integritet, oppretthold av lov og orden, samt vern av nasjonal sikkerhet.

2. I henhold til prinsippet om lojalt samarbeid respekterer Unionen og medlemsstatene hverandre og bistår hverandre med gjennomføringen av de oppgavene som følger av Forfatningen.

Medlemsstatene skal ta alle generelle og særlige skritt for å sikre realiseringen av de forpliktelser som følger av Forfatningen eller rettsaktene vedtatt av Unionens institusjoner.

Medlemsstatene skal tilrettelegge for Unionens gjennomføring av dens oppgaver og avstår fra tiltak som kan sette realiseringen av Unionens mål i fare.

ARTIKKEL I-6

EU-retten

Forfatningen og de lover som er vedtatt av Unionens institusjoner under utøvelsen av de oppgaver den er tildelt har forrang fremfor medlemsstatenes lover.

ARTIKKEL I-7

Rettslig status

Unionen har status som juridisk person.

ARTIKKEL I-8

Unionens symboler

Unionens flagg inneholder en sirkel bestående av tolv gylne stjerner på blå bakgrunn.

Unionens hymne er hentet fra "Ode til Gleden" i Ludwig van Beethovens niende symfoni.

Unionens motto er: "Forent i mangfold".

Unionens valuta er euroen.

Europadagen feires 9. mai i hele Unionen.

AVSNITT II

GRUNNLEGGENDE RETTIGHETER OG UNIONSBORGERSKAP

ARTIKKEL I-9

Grunnleggende rettigheter

1. Unionen anerkjenner de rettigheter, friheter og prinsipper som finnes i Charteret om grunnleggende rettigheter, som utgjør del II.
2. Unionen slutter seg til Den europeiske konvensjon om beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende friheter. Tilslutning til denne konvensjonen påvirker ikke Unionens myndighet slik den er definert i Forfatningen.
3. De grunnleggende rettigheter, slik de er garantert ved Den europeiske konvensjon for beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende frihetsrettigheter, og slik de følger av medlemsstatenes felles forfatningsmessige tradisjoner, utgjør de generelle prinsippene for EU-retten.

ARTIKKEL I-10

Unionsborgerskap

1. Enhver statsborger i en medlemsstat har unionsborgerskap. Unionsborgerskap er et tillegg til det nasjonale statsborgerskap og erstatter ikke dette.
2. Enhver unionsborger har rettigheter og plikter som beskrevet i Forfatningen. Enhver unionsborger har:
 - a) rett til å ferdes og oppholde seg fritt på medlemsstatenes område;
 - b) stemmerett og rett til å stille som kandidat i valg til Europaparlamentet og ved lokale valg i den medlemsstaten hvor de har sin bopel, på samme betingelser som statsborgerne i denne staten;
 - c) rett til beskyttelse hos enhver medlemsstats diplomatiske og konsulære myndigheter, på samme vilkår som statsborgere i denne medlemsstaten nyter, i tredjeland hvor medlemsstaten han/hun er statsborger av ikke er representert;
 - d) rett til å skrive anmodninger til Europaparlamentet og henvende seg til Den europeiske ombudsmann samt til Unionens institusjoner og rådgivende organer på et av Forfatningens språk og få svar på samme språk.

Disse rettighetene utøves på de vilkår og betingelser som er fastsatt i Forfatningen og i gjennomføringsbestemmelsene.

AVSNITT III

UNIONENS ANSVARSOMRÅDER

ARTIKKEL I-11

Grunnleggende prinsipper

1. Avgrensingen av Unionens ansvarsområder skjer i henhold til prinsippet om myndighetstildeling. Utøvelsen av Unionens ansvar er underlagt nærhetsprinsippet og proporsjonalitetsprinsippet.

2. I henhold til prinsippet om myndighetstildeling handler Unionen innenfor rammene av de ansvarsområder som medlemsstatene har tildelt den i Forfatningen, med henblikk på å oppfylle de mål som denne fastsetter. Ansvarsområder som ikke er tildelt Unionen i Forfatningen, forblir hos medlemsstatene.

3. I henhold til nærhetsprinsippet handler Unionen på områder som ikke kommer under dens eneansvar, kun hvis og i den grad målene for det påtenkte tiltak ikke i tilstrekkelig grad kan oppfylles av medlemsstatene på sentralt, regionalt eller lokalt plan, men på grunn av det aktuelle tiltaks omfang eller virkninger bedre kan nås på EU-plan.

Unionens institusjoner anvender nærhetsprinsippet i samsvar med protokollen om anvendelse av nærhetsprinsippet og proporsjonalitetsprinsippet. De nasjonale parlamenter sikrer at dette prinsippet overholdes i samsvar med prosedyren i denne protokollen.

4. I henhold til proporsjonalitetsprinsippet går innholdet og formen av Unionens tiltak ikke lenger enn det som er nødvendig for å nå Forfatningens mål.

Institusjonene anvender proporsjonalitetsprinsippet i samsvar med protokollen om anvendelse av nærhetsprinsippet og proporsjonalitetsprinsippet.

ARTIKKEL I-12

Ansvarskategorier

1. Når Forfatningen tildeler Unionen eneansvar på et bestemt område, er det kun Unionen som kan fatte lover og vedta juridisk bindende rettsakter, og medlemsstatene kan kun gjøre dette etter fullmakt fra Unionen eller med henblikk på å gjennomføre EU-rettsakter.

2. Når Forfatningen på et bestemt område tildeler Unionen et ansvar som den deler med medlemsstatene, har Unionen og medlemsstatene myndighet til å fatte lover og vedta juridisk bindende rettsakter på dette området. Medlemsstatene utøver sitt ansvar der Unionen ikke utøver det, eller har sluttet med å utøve det.

3. Medlemsstatene samordner sin økonomiske politikk og sysselsettingspolitikk etter de nærmere bestemmelsene i del III, som Unionen har ansvar for å fastsette.

4. Unionen har ansvar for å definere og gjennomføre en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk, inkludert gradvis utforming av en felles forsvarspolitikk.

5. På visse områder og på de betingelser som er fastlagt i Forfatningen, har Unionen myndighet til å gjennomføre tiltak for å understøtte, koordinere eller supplere medlemsstatenes innsats, uten at denne myndigheten erstatter medlemsstatenes myndighet på disse områdene.

Juridisk bindende EU-rettsakter vedtatt på grunnlag av bestemmelsene i del III vedrørende disse områdene skal ikke omfatte harmonisering av medlemsstatenes lover og regler.

6. Omfanget av og de nærmere vilkårene for Unionens utøvelse av myndighet fastlegges i de spesifikke bestemmelsene for de enkelte områder i del III.

ARTIKKEL I-13

Områder med eneansvar

1. Unionen har eneansvar på følgende områder:
 - a) tollunionen;
 - b) fastlegging av de konkurranseregler som er nødvendige for at det indre marked skal fungere;
 - c) den monetære politikken for medlemsstater som har euroen som valuta;
 - d) vern av havets biologiske ressurser innenfor rammene av den felles fiskeripolitikken;
 - e) den felles handelspolitikken.

Unionen har også eneansvar for å inngå internasjonale avtaler når dette har hjemmel i en EU-rettsakt eller når det er nødvendig for å gi Unionen mulighet til å utøve sin interne myndighet, eller når inngåelsen kan berøre felles regler eller endre deres rekkevidde.

ARTIKKEL I-14

Områder med delt myndighet

1. Unionen deler ansvar med medlemsstatene når Forfatningen tildeler den et ansvar som ikke vedrører områdene som er nevnt i artikkel I-13 og I-17.

2. Unionen og medlemsstatene har delt ansvar på følgende hovedområder:
 - a) det indre marked;
 - b) sosial- og sysselsettingspolitikk som angår aspektene i del III
 - c) økonomisk, sosial og territorial samhörighet
 - d) landbruk og fiskeri, med unntak av vern av havets biologiske ressurser
 - e) miljø
 - f) forbrukerbeskyttelse
 - g) transport
 - h) transeuropeiske nettverk
 - i) energi
 - j) Området med frihet, trygghet og rettferdighet
 - k) felles sikkerhetsutfordringer innen folkehelse som angår aspektene i del III.
3. På områdene forskning, teknologisk utvikling og romfart har Unionen myndighet til å gjennomføre tiltak, spesielt å utforme og gjennomføre programmer, men på en slik måte at utøvelsen av denne myndigheten ikke fører til at medlemsstatene forhindres fra å utøve sin myndighet.
4. På områdene utviklingssamarbeid og humanitær bistand har Unionen myndighet til å gjennomføre tiltak og føre en felles politikk, men utøvelse av denne myndigheten skal ikke føre til at medlemsstatene forhindres fra å utøve sin myndighet.

ARTIKKEL I-15

Samordning av den økonomiske politikken og sysselsettingspolitikken

1. Medlemsstatene samordner sin økonomiske politikk i Unionen. For å sikre dette skal Ministerrådet vedta tiltak og primært overordnede retningslinjer for denne politikken.
Særskilte bestemmelser gjelder for de medlemsstatene som har euroen som valuta.
2. Unionen fremmer tiltak for å sikre samordning av medlemsstatenes sysselsettingspolitikk, primært ved å fastsette retningslinjer for denne politikken.
3. Unionen kan komme med initiativ for å sikre samordning av medlemsstatenes sosial- og sysselsettingspolitikk.

ARTIKKEL I-16

Den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken

1. Unionens ansvar innenfor den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken omfatter alle utenrikspolitiske områder samt alle spørsmål vedrørende Unionens sikkerhet, inkludert gradvis utforming av en felles forsvarspolitikk som kan føre til et felles forsvar.

2. Medlemsstatene støtter aktivt og uforbeholdent Unionens felles utenriks- og sikkerhetspolitikk med lojal innstilling og gjensidig solidaritet, og respekterer Unionens innsats på dette området. De avstår fra enhver handling som strider mot Unionens interesser eller kan skade dens handlekraft.

ARTIKKEL I-17

Områder med understøttende, koordinerende eller supplerende tiltak

1. Unionen kan gjennomføre understøttende, koordinerende eller supplerende tiltak. Områdene hvor slike tiltak kan gjennomføres på europeisk plan er:

- a) vern og forbedring av folkehelsen;
- b) industri;
- c) kultur;
- d) turisme;
- e) utdanning, ungdom, idrett og yrkesutdanning;
- f) sivil beskyttelse;
- g) administrativt samarbeid.

ARTIKKEL I-18

Fleksibilitetsbestemmelse

1. Hvis tiltak fra Unionens side blir nødvendig innenfor rammene av de politikkområder som er fastlagt i del III for å nå et av målene i Forfatningen, og Forfatningen ikke gir hjemmel for dette, fatter Ministerrådet i enstemmighet passende vedtak etter forslag fra Kommisjonen, og etter å ha fått godkjenning fra Europaparlamentet.

2. Europakommisjonen gjør innenfor rammene av kontrollprosedyren for overholdelse av nærhetsprinsippet i artikkel I-11, paragraf 3, medlemsstatenes nasjonale parlamenter oppmerksom på forslag som bygger på denne artikkel.

3. Bestemmelser som vedtas på grunnlag av denne artikkelen, kan ikke omfatte harmonisering av medlemsstatenes lover og administrative regler i de tilfeller der Forfatningen utelukker en slik harmonisering.

AVSNITT IV

UNIONENS INSTITUSJONER OG ORGANER

KAPITTEL I: INSTITUSJONELL RAMME

ARTIKKEL I-19

Unionens institusjoner

1. Unionen har en institusjonell ramme som tar sikte på:
 - å fremme dens verdier
 - å forfølge dens mål
 - å tjene dens, dens borgeres og medlemsstatenes interesser
 - å sikre sammenheng, effektivitet og kontinuitet i dens politikk og tiltak

Denne institusjonelle rammen består av:

- Europaparlamentet
 - Det europeiske råd
 - Ministerrådet (heretter betegnet "Rådet")
 - Europakommisjonen (heretter betegnet "Kommisjonen")
 - Den europeiske unions domstol
2. Hver institusjon handler innenfor rammene av den myndighet de er tildelt i Forfatningen og i samsvar med de prosedyrer og vilkår som er fastsatt i denne. Institusjonene samarbeider lojalt med hverandre.

ARTIKKEL I-20

Europaparlamentet

1. Europaparlamentet utøver sammen med Rådet den lovgivende funksjonen og budsjettfunksjonen. Det utøver politiske kontrollfunksjoner og rådgivende funksjoner på de

vilkår som er fastsatt i Forfatningen. Det velger Kommisjonens president.

2. Europaparlamentet består av representanter for Unionens borgere. Antallet medlemmer må ikke overstige 750. Borgerne representeres degressivt proporsjonalt med en minstetterskel på seks medlemmer for hver medlemsstat. Ingen medlemsstat tildeles mer enn 96 plasser. Det europeiske råd vedtar med enstemmighet, etter forslag fra Europaparlamentets og med dets godkjenning, sammensetningen av Europaparlamentet i samsvar med prinsippene i første avsnitt.
3. Europaparlamentets medlemmer velges ved direkte allmenne, frie og hemmelige valg for en mandatperiode på fem år.
4. Europaparlamentet velger sin president og sitt presidentskap blant sine medlemmer.

ARTIKKEL I-21

Det europeiske råd

1. Det europeiske råd tilfører Unionen den fremdrift som er nødvendig for dens utvikling og fastsetter dens overordnede politiske retningslinjer og prioriteringer. Det har ingen lovgivende funksjoner.
2. Det europeiske råd består av medlemsstatenes stats- og regjeringssjefer, en president og Kommisjonens president. Unionens utenriksminister deltar i dets arbeid.
3. Det europeiske råd trer sammen hver tredje måned etter innkalling fra dets president. Når dagsordenen krever det, kan hver av Det europeiske råds medlemmer velge å bli assistert av en minister og for Kommisjonens president vedkommende av et medlem av Kommisjonen. Når situasjonen krever det, innkaller presidenten til et ekstraordinært møte i Det europeiske råd.
4. Det europeiske råd treffer avgjørelser ved konsensus, med mindre annet er fastsatt i Forfatningen.

ARTIKKEL I-22

Det europeiske råds president

1. Det europeiske råd velger sin president med kvalifisert flertall for en periode på to og halvt år, med mulighet for gjenvalg én gang. Hvis presidenten melder forfall eller har begått en alvorlig forseelse, kan Det europeiske råd bringe hans eller hennes mandat til opphør etter samme prosedyre.
2. Det europeiske råds president:
 - a) leder og stimulerer Det europeiske råds arbeid;

- b) sikrer forberedelse og kontinuitet av Det europeiske råds arbeid i samarbeid med Kommissjonens president og på grunnlag av arbeidet i Rådet for allmenne saker;
- c) arbeider for å fremme samhold og konsensus i Det europeiske råd;
- d) legger frem en rapport for Europaparlamentet etter hvert møte i Det europeiske råd.

Det europeiske råds president ivaretar på sitt nivå og i denne egenskap Unionens eksterne representasjon på de områder som hører inn under den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken, uten at dette berører EUs utenriksministers ansvarsområder.

3. Det europeiske råds president skal ikke ha et nasjonalt mandat.

ARTIKKEL I-23

Ministerrådet

1. Rådet har sammen med Europaparlamentet den lovgivende funksjonen og budsjettfunksjonen. Det utøver politikktutformende og koordinerende funksjoner på de vilkår som er fastsatt i Forfatningen.
2. Rådet består av en representant på ministernivå utnevnt av hver medlemsstat som er gitt myndighet til å forplikte regjeringen i medlemsstaten han eller hun representerer og til å utøve dens stemmerett.
3. Rådet treffer avgjørelser med kvalifisert flertall, med mindre annet er fastsatt i Forfatningen.

ARTIKKEL I-24

Ministerrådets sammensetning

1. Rådet samles i ulike sammensetninger
2. Rådet for allmenne saker sikrer sammenheng i de ulike rådssammensetningers arbeid.
Det forbereder Det europeiske råds møter og sørger for oppfølgingen av disse i samarbeid med presidenten for Det europeiske råd og Kommissjonen.
3. Utenriksrådet utformer Unionens eksterne politikk på grunnlag av strategiske retningslinjer fastlagt av Det europeiske råd og sikrer sammenheng i Unionens handling.
4. Det europeiske Råd vedtar med kvalifisert flertall en europeisk beslutning om de øvrige rådernes sammensetninger.

5. En komité av faste representanter for medlemsstatenes regjeringer har som oppgave å forberede Rådets arbeid.
6. Rådets samlinger er offentlige når det forhandler og stemmer om utkast til lovgivningsmessige rettsakter. Rådsmøtene er derfor inndelt i to deler som vedrører henholdsvis forhandlinger om Unionens lovgivningsmessige rettsakter og aktiviteter av ikke-lovgivningsmessig karakter.
7. Formannskapet for rådenes sammensetninger bortsett fra utenriksrådet ivaretas av medlemsstatenes representanter i Rådet basert på en ordning med lik rotasjon på betingelser fastsatt ved en europeisk beslutning truffet av Det europeiske råd. Det europeiske råd tar avgjørelsen med kvalifisert flertall.

ARTIKKEL I-25

Definisjon av kvalifisert flertall i Det europeiske råd og Rådet

1. Kvalifisert flertall skal defineres som minst 55 % av Rådets medlemmer, som omfatter minst femten av disse og representerer medlemsstater med til sammen minst 65 % av Unionens befolkning.

Et blokkerende mindretall skal omfatte minst fire rådsmedlemmer. Om et slikt mindretall ikke finnes, anses et kvalifisert flertall å være oppnådd.
2. Hvis Rådet ikke tar en avgjørelse etter forslag fra Kommisjonen eller EUs utenriksminister, defineres kvalifisert flertall som et unntak til paragraf 1 som minst 72 % av Rådets medlemmer som representerer medlemsstater med til sammen minst 65 % av Unionens befolkning.
3. Paragraf 1 og 2 skal gjelde for Det europeiske råd når det tar avgjørelser ved kvalifisert flertall.
4. Det europeiske råds president og Kommisjonens president deltar ikke i avstemninger i Det europeiske råd.

ARTIKKEL I-26

Europakommisjonen

1. Europakommisjonen fremmer de allmenne europeiske interessene og tar velegnete initiativ i forhold til disse. Den har ansvar for gjennomføringen av Forfatningen og de bestemmelser som treffes av institusjonene på dette grunnlaget. Den fører tilsyn med gjennomføringen av EU-retten under Den europeiske unions domstols kontroll. Den gjennomfører budsjettet og forvalter programmene. Den utøver koordinerings-, gjennomførings- og forvaltningsfunksjoner på de betingelser som er fastsatt i Forfatningen. Bortsett fra den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken og de øvrige områdene som er nevnt i Forfatningen, ivaretar

den Unionens eksterne representasjon. Den er initiativtaker til Unionens årlige og flerårige program med henblikk på inngåelse av interinstitusjonelle avtaler.

2. EU-rettsakter kan bare vedtas etter forslag fra Kommisjonen, med mindre annet er fastsatt i Forfatningen. Andre rettsakter vedtas etter forslag fra Kommisjonen når dette er fastsatt i Forfatningen.

3. Kommisjonens tjenesteperiode er fem år.

4. Kommisjonens medlemmer skal velges på bakgrunn av deres generelle kompetanse og europeiske engasjement blant personer hvis uavhengighet er uomtvistelig.

5. Den første Kommisjonen som utnevnes i henhold til Forfatningen skal bestå av en statsborger fra hver medlemsstat, inkludert presidenten av Kommisjonen og EUs utenriksminister, som skal være en av dens visepresidenter.

6. Etter at tjenesteperioden til den første Kommisjonen har utløpt, jfr. paragraf 5, skal Kommisjonen bestå av et antall medlemmer, inkludert presidenten av Kommisjonen og EUs utenriksminister, som svarer til to tredjedeler av antall medlemsstater, med mindre Det europeiske råd med enstemmighet beslutter å endre dette antallet.

Kommisjonens medlemmer velges blant medlemsstatenes statsborgere på grunnlag av en rotasjonsordning mellom medlemsstatene. Denne ordningen fastsettes ved en europeisk avgjørelse som vedtas av Det europeiske råd på grunnlag av følgende prinsipper:

(a) medlemsstatene behandles fullstendig likt når det gjelder rekkefølgen og varigheten av deres statsborgeres medlemskap av Kommisjonen; følgelig kan forskjellen mellom det samlede antall tjenesteperioder innehatt av statsborgere fra to gitte medlemsstater aldri overstige én;

(b) Hvert av de påfølgende kollegier sammensettes slik at den demografiske og geografiske spredning i Unionens medlemsstater gjenspeiles på en tilfredsstillende måte, jfr. punkt (a).

7. Kommisjonen utfører sine oppgaver i total uavhengighet. Kommisjonens medlemmer må verken søke eller motta instruksjoner fra noen regjering, noen institusjon, noe annet organ, eller noen annen organisasjon, jfr. Artikkel I-28, paragraf 2. De skal avstå fra enhver handling som er uforenlig med deres verv eller utførelse av deres oppgaver.

8. Kommisjonen er samlet ansvarlig overfor Europaparlamentet. Europaparlamentet kan vedta et mistillitsforslag mot Kommisjonen etter artikkel III-340. Hvis et slikt mistillitsforslag vedtas, skal medlemmene av Kommisjonen samlet nedlegge sine verv, og EUs utenriksminister skal nedlegge sitt verv i Kommisjonen.

ARTIKKEL I-27

Europakommisjonens president

1. Med henblikk på valget til Europaparlamentet og etter adekvate høringer, foreslår Det europeiske råd med kvalifisert flertall for Europaparlamentet en kandidat til posten som Kommisjonens president. Denne kandidaten velges av Europaparlamentet med et flertall av dets medlemmer. Hvis denne kandidaten ikke oppnår et slikt flertall, foreslår Det europeiske råd innen en måned en ny kandidat for Europaparlamentet etter samme prosedyre.

2. Rådet vedtar, i overenskomst med den valgte formannen, en liste over øvrige personer som det foreslår at blir utnevnt til medlemmer av Kommisjonen. De utvelges på grunnlag av medlemsstatenes forslag i samsvar med kriteriene i Artikkel I-26 paragraf 4, og Artikkel I-26, andre avsnitt.

Presidenten, EUs utenriksminister og de øvrige medlemmene av Kommisjonen skal godkjennes samlet ved avstemning i Europaparlamentet. På grunnlag av denne godkjenningen utnevnes Kommisjonen av Det europeiske råd som tar sin avgjørelse med kvalifisert flertall.

3. Kommisjonens president

- a) fastlegger retningslinjene for Kommisjonens arbeid
- b) tar avgjørelser om Kommisjonens interne organisasjon for å sikre at den opptrer sammenhengende, effektivt og som et kollegium
- c) utnevner visepresidenter, bortsett fra EUs utenriksminister, blant Kommisjonens medlemmer.

Medlemmer av Kommisjonen trer tilbake hvis presidenten ytrer ønske om det. EUs utenriksminister trer i samsvar med prosedyren i artikkel I-28 paragraf 1 tilbake hvis presidenten oppfordrer til dette.

ARTIKKEL I-28

Unionens utenriksminister

1. Det europeiske råd utnevner Unionens utenriksminister med kvalifisert flertall og i samsvar med Kommisjonens president. Det europeiske råd kan bringe hans eller hennes tjenesteperiode til opphør etter samme prosedyre.

2. EUs utenriksminister ivaretar Unionens felles utenriks- og sikkerhetspolitikk. Han eller hun bidrar med sine forslag til utforming av denne politikken, og gjennomfører den med myndighet fra Rådet. Det samme gjelder Den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken.

3. EUs utenriksminister er leder for Rådet for utenrikssaker.

4. EUs utenriksminister er en av Europakommisjonens visepresidenter. Han eller hun påser at det er sammenheng i Unionens eksterne handlinger. Han eller hun er ansvarlig i Kommissjonen for Kommissjonens ansvarsområder med hensyn til eksterne forbindelser, samt koordineringen av andre aspekter av Unionens opptreden utad. I forbindelse med ivaretagingen av disse ansvarsområdene i Kommissjonen, og kun med hensyn til disse, er EUs utenriksminister underlagt de prosedyrene som gjelder for Kommissjonen, i den grad dette er i samsvar med paragraf 2 og 3.

ARTIKKEL I-29

Den europeiske unions domstol

1. Den europeiske unions domstol omfatter Domstolen, Retten og et antall særdomstoler. Den sikrer at lov og rett overholdes når Forfatningen fortolkes og anvendes.

Medlemsstatene sørger for den nødvendige adgang til domstolsprøvelse for å sikre en effektiv rettsbeskyttelse på de områder som er omfattet av EU-retten.

2. Domstolen består av én dommer fra hver medlemsstat. Denne assisteres av generaladvokater.

Retten består av minst én dommer fra hver medlemsstat.

Som dommere og generaladvokater ved Domstolen og dommere ved retten velges personer som er uomtvistelig uavhengige, og som oppfyller vilkårene i artikkel III-355 og III-356. De utnevnes av medlemsstatenes regjeringer ved felles overenskomst for et tidsrom på seks år. Avgående dommere og generaladvokater kan gjenutnevnes.

3. Den europeiske unions domstol treffer avgjørelser i henhold til del III:

- a) i saker anlagt av en medlemsstat, en institusjon eller fysiske og juridiske personer
- b) i prejuridiske spørsmål etter anmodning fra de nasjonale domstolene om fortolkning av EU-retten eller om gyldigheten av rettsakter vedtatt av institusjonene
- c) i øvrige tilfeller som er nevnt i Forfatningen

KAPITTEL II: DEFINISJON AV UNIONEN OG DENS MÅL

ARTIKKEL I-30

Den europeiske sentralbank

1. Den europeiske sentralbanken og de nasjonale sentralbankene utgjør Det europeiske sentralbanksystemet. En europeisk sentralbank og de nasjonale sentralbankene i de medlemsstatene som har euroen som valuta – som til sammen utgjør eurosystemet – fører Unionens monetære politikk.
2. Det europeiske systemet av sentralbanker styres av Den europeiske sentralbankens besluttende organer. Hovedmålsetningen for Det europeiske systemet av sentralbanker er å bevare prisstabilitet. Uten at dette berører målet om prisstabilitet, støtter systemet den generelle økonomiske politikken i Unionen med henblikk på å bidra til gjennomføringen av Unionens mål. Systemet utover andre sentralbankfunksjoner i samsvar med del III og i statuttene for Det europeiske systemet av sentralbanker og Den europeiske sentralbanken.
3. Den europeiske sentralbanken er en institusjon. Den har status som juridisk person. Den har enerett til å godkjenne utstedelse av euro. Den er uavhengig i utøvelsen av sine fullmakter og i forvaltningen av dens finanser. Unionens institusjoner, organer, kontorer og agenturer samt medlemsstatenes regjeringer skal respektere denne uavhengigheten.
4. Den europeiske sentralbanken vedtar de tiltakene som er nødvendige for utøvelsen av sine funksjoner, i henhold til artikkel III-185 til III-191 og artikkel III-196 og på de betingelsene som er fastsatt i statuttene for Det europeiske system av sentralbanker og Den europeiske sentralbank. I henhold til disse artiklene bevarer de medlemsstatene som ikke har innført euroen, og deres sentralbanker, sin myndighet på det monetære området.
5. Den europeiske sentralbanken skal innenfor sine ansvarsområder konsulteres om ethvert utkast til EU-rettsakt og om ethvert utkast til nasjonal rettsforskrift og kan avgi uttalelse.
6. Den europeiske sentralbankens besluttende organer, deres sammensetninger og de spesifikke bestemmelsene om deres funksjon er fastsatt i artikkel III-382 og III-383 og i statuttene for Det europeiske systemet av sentralbanker og Den europeiske sentralbanken.

ARTIKKEL I-31

Revisjonsretten

1. Revisjonsretten er en institusjon. Den ivaretar revisjonen av Unionens regnskaper.
2. Den reviderer regnskapene for alle Unionens inntekter og utgifter og sikrer at den økonomiske forvaltningen har vært forsvarlig.

3. Den består av én statsborger fra hver medlemsstat. Medlemmene utøver sine verv i fullstendig uavhengighet og i Unionens allmenne interesse.

ARTIKKEL I-32

Unionens rådgivende organer

1. Europaparlamentet, Rådet og Kommisjonen bistås av en Regionkomité og et Økonomisk og sosialt utvalg med rådgivende funksjoner.

2. Regionkomiteen består av representanter for regionale og lokale myndigheter som enten skal være valgt til en regional eller lokal myndighet eller være politisk ansvarlige overfor en valgt forsamling.

3. Det økonomiske og sosiale utvalget består av representanter for arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner og organisasjoner for andre aktører som er representative for det sivile liv, på de sosioøkonomiske, sivilrettslige, faglige og kulturelle områdene.

4. Regionkomiteen og Det økonomiske og sosiale utvalgets medlemmer skal ikke være bundet av noen instruks. De utfører sine verv i total uavhengighet og i Unionens allmenne interesse.

5. Reglene for disse utvalgenes sammensetning, oppnevning av medlemmene, deres oppgaver og funksjon er fastsatt i artikkel III-386 til III- 392.

Reglene i paragraf 2 og 3 om sammensetningen revideres med jevne mellomrom av Rådet med hensyn til den økonomiske, sosiale og demografiske utvikling i Unionen. Rådet vedtar etter forslag fra Kommisjonen europeiske avgjørelser om dette.

AVSNITT V

UTØVELSE AV UNIONENS MYNDIGHET

KAPITTEL I: FELLES BESTEMMELSER

ARTIKKEL I-33

Unionens rettsakter

1. For å utøve Unionens myndighet anvender institusjonene i samsvar med del III følgende juridiske instrumenter: europeiske lover, europeiske rammelover, europeiske vedtekter, europeiske avgjørelser, henstillinger og uttalelser.

En europeisk lov er en allmenngyldig lovgivningsmessig rettsakt. Den er bindende i alle enkeltledd og gjelder umiddelbart i hver medlemsstat.

En europeisk rammelov er en lovgivningsmessig rettsakt som er bindende for enhver medlemsstat den er rettet mot med hensyn til det tilsiktede mål, men overlater til nasjonale myndigheter å bestemme form og midler for gjennomføringen.

En europeisk forordning er en allmenngyldig ikke-lovgivningsmessig rettsakt for gjennomføringen av lovgivningsmessige rettsakter og enkelte bestemmelser i Forfatningen. Den kan være bindende i alle enkeltledd og gjelde umiddelbart i hver medlemsstat, eller den kan være bindende for enhver medlemsstat som den er rettet mot med hensyn til det tilsiktede mål, men overlater det til nasjonale myndigheter å bestemme form og midler for gjennomføringen.

En europeisk avgjørelse er en ikke-lovgivningsmessig rettsakt som er bindende i alle enkeltledd. Når den angir hvem den rettet til, er den kun bindende for disse.

Henstillinger og uttalelser er ikke bindende.

2. Når Europaparlamentet og Rådet får forelagt et utkast til lovgivningsmessig rettsakt, kan de ikke vedta rettsakter som ikke er omhandlet i lovgivningsprosedyren på det gjeldende område.

ARTIKKEL I-34

Lovgivningsmessige rettsakter

1. Europeiske lover og rammelover vedtas av Europaparlamentet og Rådet i fellesskap etter forslag fra Kommisjonen etter den allmenne lovgivningsprosedyren i artikkel III-396. Hvis de to institusjonene ikke kommer til enighet, er rettsakten ikke vedtatt.

2. I de særskilte tilfellene som er fastsatt i Forfatningen, vedtas europeiske lover og rammelover av Europaparlamentet med deltakelse av Rådet eller av Rådet med deltakelse av Europaparlamentet etter særlige lovgivningsprosedyrer.

3. I de særskilte tilfellene som er fastsatt i Forfatningen, kan europeiske lover og rammelover vedtas på initiativ fra en gruppe medlemsstater eller av Europaparlamentet etter henstilling fra Den europeiske sentralbanken eller etter anmodning fra Domsstolen eller Den europeiske investeringsbanken.

ARTIKKEL I-35

Ikke-lovgivningsmessige rettsakter

1. Det europeiske råd vedtar europeiske avgjørelser i de tilfellene som er fastsatt i Forfatningen.

2. Rådet og Kommisjonen vedtar europeiske lover eller europeiske avgjørelser i tilfellene som er nevnt i artikkel I-36 og I-37 som spesifikt er fastsatt i Forfatningen, og det samme gjelder Den europeiske sentralbanken i de spesielle tilfellene som er fastsatt i Forfatningen.

3. Rådet vedtar henstillinger. Det fatter vedtak etter forslag fra Kommisjonen i alle tilfeller hvor det i henhold til Forfatningen skal vedta rettsakter etter forslag fra Kommisjonen. Det tar enstemmige avgjørelser på de områdene som krever enstemmighet ved vedtak av en EU-rettsakt. Kommisjonen og Den europeiske sentralbanken vedtar henstillinger i de tilfellene som er fastsatt av Forfatningen.

ARTIKKEL I-36

Delegerte europeiske forordninger

1. Europeiske lover og rammelover kan delegere myndighet til Kommisjonen til å utstede delegerte europeiske forordninger, som supplerer eller endrer visse ikke-substansielle elementer i europeiske lover eller rammelover.

De europeiske lovene og rammelovene avgrensner uttrykkelig formålet, innholdet, omfanget og varigheten av delegeringen. De vesentlige elementer på et område er forbeholdt europeiske lover og rammelover og kan derfor ikke være omfattet av delegering.

2. De europeiske lovene og rammelovene fastsetter uttrykkelig de vilkår som gjelder for delegeringen. Disse betingelsene kan bestå av følgende:

- a) Europaparlamentet eller Rådet kan vedta å tilbakekalle delegeringen;
- b) den delegerte vedtekten kan kun tre i kraft hvis Europaparlamentet eller Rådet ikke gjør innsigelse innenfor fristen som er fastsatt i den europeiske loven eller rammeloven.

I de tilfeller som er nevnt under punktene a) og b), fatter Europaparlamentet vedtak med et flertall av medlemmenes stemmer, og Rådet fatter vedtak ved kvalifisert flertall.

ARTIKKEL I-37

Gjennomføringsrettsakter

1. Medlemsstatene setter inn alle nasjonale tiltak som er nødvendige for å gjennomføre Unionens juridisk bindende rettsakter.
2. Når ensartede betingelser for gjennomføring av Unionens bindende rettsakter er nødvendige, skal Kommisjonen få tildelt gjennomføringsmyndighet i disse rettsaktene, eller – i spesifikke, behørig begrunnede tilfeller samt i de tilfellene som er fastsatt i artikkel I-40 for Rådet.
3. Med henblikk på paragraf 2, fastsettes de generelle regler og prinsipper for hvordan medlemsstatene skal kontrollere Kommisjonens utøvelse av sin gjennomføringsmyndighet i forkant ved europeiske lover.
4. Unionens gjennomføringsrettsakter har form av europeiske gjennomføringsforordninger eller europeiske gjennomføringsavgjørelser.

ARTIKKEL I-38

Felles prinsipper for Unionens rettsakter

1. Når det ikke spesifikt fremgår av Forfatningen hvilken type rettsakt som skal vedtas i det enkelte tilfelle, treffer institusjonene vedtak om dette under overholdelse av de gjeldende prosedyrer og i samsvar med proporsjonalitetsprinsippet i artikkel I-11.
2. Rettsakter skal begrunnes og henvise til de forslag, initiativer, henstillinger, anmodninger og uttalelser som kreves i henhold til Forfatningen.

ARTIKKEL I-39

Offentliggjøring og ikrafttredelse

1. Europeiske lover og rammelover som vedtas etter den allmenne lovgivningsprosedyren, undertegnes av presidenten for Europaparlamentet og presidenten for Rådet.

I andre tilfeller undertegnes de av presidenten for institusjonen som har vedtatt dem.

Europeiske lover og rammelover offentliggjøres i Den europeiske unions tidende og trer i kraft på det tidspunkt som er fastsatt i rettsaktene, eller, hvis dette ikke er angitt, på den 20. dagen etter at de er offentliggjort.

2. Europeiske vedtekter og avgjørelser som ikke angir hvem de er rettet til, undertegnes av presidenten for institusjonen som har vedtatt dem.

Europeiske vedtekter og avgjørelser som ikke angir hvem de er rettet til, offentliggjøres i Den europeiske unions tidende og trer i kraft på det tidspunkt som er fastsatt i rettsaktene, eller hvis dette ikke er angitt, på den 20. dagen etter at de er offentliggjort.

3. Andre avgjørelser enn dem som er nevnt i paragraf 2 kunngjøres til dem de er rettet til og trer i kraft med denne kunngjøringen.

KAPITTEL II: SÆRLIGE BESTEMMELSER

ARTIKKEL I-40

Særlige bestemmelser i forbindelse med gjennomføringen av Den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken

1. Den europeiske union fører en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk som bygger på utvikling av gjensidig politisk solidaritet mellom medlemsstatene, identifisering av spørsmål av allmenn interesse og å oppnå en stadig stigende konvergens i medlemsstatenes opptreden.

2. Det europeiske råd definerer Unionens strategiske interesser og fastlegger målene for den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken. Rådet utformer denne politikken innenfor rammene av de strategiske retningslinjene fastlagt av Det europeiske råd og i samsvar med del III.

3. Det europeiske råd og Rådet vedtar de nødvendige europeiske avgjørelsene.

4. Den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken gjennomføres av EUs utenriksminister og medlemsstatene, og benytter nasjonale midler og Unionens midler.

5. Medlemsstatene rådfører seg med hverandre i Det europeiske råd og i Ministerrådet om alle utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål som er av allmenn interesse, for å komme frem til en felles fremgangsmåte. Før det settes inn tiltak på internasjonalt plan eller inngås forpliktelser som kan involvere Unionens interesser, konsulterer den enkelte medlemsstat de øvrige medlemsstatene i Det europeiske råd eller i Rådet. Gjennom en samkjørt opptreden sikrer medlemsstatene at Unionen kan gjøre sine interesser og verdier gjeldende på den internasjonale arenaen. Medlemsstatene er gjensidig solidariske mot hverandre.

6. I forbindelse med den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken vedtar Det europeiske råd og Rådet europeiske avgjørelser med enstemmighet, unntatt i de tilfeller som er omhandlet i del III. Det europeiske råd og Rådet tar stilling til initiativ fra en medlemsstat, forslag fra EUs utenriksminister eller fra utenriksministeren med støtte av Kommisjonen. Europeiske lover eller europeiske rammelover kan ikke vedtas.

7. Det europeiske råd kan med enstemmighet vedta en europeisk avgjørelse om at Rådet skal fatte vedtak med kvalifisert flertall i andre tilfeller enn de som er omhandlet i del III.

8. Europaparlamentet konsulteres regelmessig om de viktigste aspektene og grunnleggende valg i forbindelse med den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken. Det holdes underrettet om utviklingen av denne.

ARTIKKEL I-41

Særlige bestemmelser vedrørende Den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken

1. Den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken utgjør en integrert del av den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken. Den sikrer Unionen en operasjonell kapasitet som tar i bruk sivile og militære midler. Unionen kan anvende disse i forbindelse med oppgaver utenfor Unionens område med henblikk på fredsbevaring, konfliktforebygging og for å forsterke den internasjonale sikkerheten, i samsvar med prinsippene i De forente nasjoners pakt. Gjennomføring av disse oppgavene bygger på kapasiteter fremskaffet av medlemsstatene.

2. Den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken omfatter gradvis utforming av en felles EU-forsvarspolitik. Dette vil lede til et felles forsvar når Det europeiske råd enstemmig vedtar dette. I så fall anmodes medlemsstatene om å treffe et slikt vedtak i samsvar med sine forfatningsmessige bestemmelser.

Unionens politikk i henhold til denne artikkelen berører ikke den særlige karakter av visse medlemsstaters sikkerhets- og forsvarspolitik; den skal respektere forpliktelsene som følger av Den nordatlantiske traktat for visse medlemsstater, som betrakter sitt felles forsvar som omfattet av Den nordatlantiske traktats organisasjon (NATO) og skal være forenlig med den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken som er fastlagt innenfor denne rammen.

3. Medlemsstatene stiller sivil og militær kapasitet til rådighet for Unionen for gjennomføringen av den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken for å bidra til at målene Rådet har definert nås. De medlemsstatene som etablerer multinasjonale styrker i felleskap, kan også stille disse styrkene til rådighet for den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken.

Medlemsstatene forplikter seg til gradvis å forbedre sin militære kapasitet. Det opprettes et europeisk byrå for utvikling av forsvarskapasiteter, forskning, anskaffelser og forsvarsmateriell (Det europeiske forsvarsbyrået) som skal identifisere operasjonelle behov, fremme tiltak for å realisere disse, bidra til å påpeke og eventuelt iverksette alle hensiktsmessige tiltak for å styrke forsvarssektorens industrielle og teknologiske basis, delta i utformingen av en europeisk kapasitets- og forsvarspolitik, samt bistå Rådet i å evaluere forbedringen av den militære kapasiteten.

4. Europeiske avgjørelser om gjennomføring av den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken, inkludert avgjørelser om å iverksette en oppgave som er omhandlet i denne artikkelen, vedtas av Ministerrådet som fatter vedtak med enstemmighet etter forslag fra EUs utenriksminister eller på initiativ fra en medlemsstat. EUs utenriksminister kan, eventuelt sammen med Kommissjonen, fremme forslag om å anvende både nasjonale midler og EU-instrumenter.

5. Rådet kan overlate gjennomføringen av en oppgave på EU-nivå til en gruppe medlemsstater for å bevare Unionens verdier og tjene dens interesser. En slik oppgave gjennomføres etter bestemmelsene i artikkel III-310.

6. De medlemsstatene som oppfyller høyere kriterier for militær kapasitet og som gjensidig har inngått mer bindende forpliktelser på dette området med henblikk på mer krevende oppgaver, skal etablere et permanent strukturert samarbeid innenfor rammene av Unionen. Dette samarbeidet er omfattet av artikkel III-312. Det berører ikke bestemmelsene i artikkel III-309.

7. Hvis en medlemsstat utsettes for et væpnet angrep på sitt område, skal de øvrige medlemsstater i samsvar med artikkel 51 i De forente nasjoners pakt, yte den pågjeldende stat all hjelp og bistand som de har til rådighet. Dette påvirker ikke den særlige karakter til visse medlemsstaters sikkerhets- og forsvarspolitik.

Forpliktelsene og samarbeidet på dette området skal være i samsvar med de forpliktelsene som er inngått i NATO, som for de statene som er medlemmer fortsatt er grunnlaget for deres kollektive forsvar og organet for dets iverksetting.

8. Europaparlamentet høres regelmessig om de viktigste aspektene og grunnleggende valg i forbindelse med den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken. Det holdes løpende orientert om utviklingen av denne.

ARTIKKEL I-42

Særlige bestemmelser vedrørende gjennomføringen av Området med frihet, trygghet og rettferdighet

1. Unionen utgjør et område med frihet, trygghet og rettferdighet:
 - a) ved å vedta europeiske lover og rammelover, som hvor det er nødvendig tar sikte på at medlemsstatenes lover og administrative bestemmelser skal nærme seg hverandre på de områdene som er angitt i del III
 - b) ved å fremme gjensidig tillit mellom medlemsstatenes kompetente myndigheter, særlig på grunnlag av gjensidig anerkjennelse av rettslige og utenomrettslige avgjørelser
 - c) gjennom operasjonelt samarbeid mellom medlemsstatenes kompetente myndigheter, herunder politi, tollmyndigheter og andre særlige myndigheter innen forebygging og avsløring av straffbare handlinger.
2. De nasjonale parlamenter kan i forbindelse med Området med frihet, trygghet og rettferdighet delta i en evalueringsmekanisme under artikkel III-260. De involveres i den politiske kontrollen av Europols aktiviteter og evalueringen av Eurojusts aktiviteter i samsvar med artikkel III-276 og III-273.
3. Medlemsstatene har initiativrett på området politisamarbeid og rettslig samarbeid i straffesaker i samsvar med artikkel III-264.

ARTIKKEL I-43

Solidaritetsbestemmelse

1. Unionen og dens medlemmer handler i fellesskap på et solidarisk grunnlag dersom en medlemsstat utsettes for et terrorangrep eller er offer for en naturkatastrofe eller en katastrofe skapt av mennesker. Unionen tar i bruk alle instrumenter som står til dens rådighet, herunder de militære midlene medlemsstatene stiller til rådighet for å:
 - (a) - forebygge terrortrusselen på medlemsstatenes område;
- beskytte demokratiske institusjoner og sivilbefolkningen mot et eventuelt terrorangrep
- yte bistand til en medlemsstat på dennes område etter anmodning fra dens politiske myndigheter i tilfelle et terrorangrep
 - (b) yte bistand til en medlemsstat på dennes område etter anmodning fra dens politiske myndigheter i tilfelle en naturkatastrofe eller en katastrofe skapt av mennesker.
2. Gjennomføringsbestemmelsene for denne artikkel er fastsatt i artikkel III-329.

KAPITTEL III: FORSTERKET SAMARBEID

ARTIKKEL I-44

Forsterket samarbeid

1. Medlemsstater som ønsker å innføre et forsterket gjensidig samarbeid innenfor rammene av ansvarsområder hvor Unionen ikke har myndighet alene, kan anvende Unionens institusjoner og utøve slik myndighet ved å benytte de relevante bestemmelser i Forfatningen med de begrensninger og etter de prosedyrer som er fastsatt i denne artikkelen og i artikkel III-416 til III-423.

Et forsterket samarbeid tar sikte på å fremme Unionens mål, beskytte dens interesser og understøtte integrasjonsprosessen. Det er til enhver tid åpent for alle medlemsstater i samsvar med artikkel III-418.

2. Den europeiske avgjørelsen om fullmakt til å innlede et forsterket samarbeid vedtas av Rådet som en siste utvei når det har fastslått at de hermed tilstrebede mål ikke kan nåes innenfor en rimelig frist av Unionen som helhet og på betingelse av at minst en tredjedel av medlemsstatene deltar i dette. Rådet tar avgjørelsen i samsvar med prosedyren i artikkel III-419.

3. Alle medlemmer av Rådet kan delta i dets forhandlinger, men kun medlemmer av Rådet som representerer medlemsstater som deltar i et forsterket samarbeid, deltar i avstemningen.

Ved enstemmighet teller kun stemmene til de deltakende medlemsstatenes representanter.

Kvalifisert flertall defineres som minst 55 % av de medlemmene av Rådet som representerer de deltakende medlemsstatene, og som omfatter minst 65 % av befolkningen i disse statene.

Et blokkerende mindretall skal som minimum omfatte det minste antall medlemmer av Rådet som representerer mer enn 35 % av befolkningen i de deltakende medlemsstatene, pluss én. Finnes ikke et slikt mindretall, anses et kvalifisert flertall som oppnådd.

Hvis Rådet ikke treffer avgjørelse på forslag av Kommisjonen eller EUs utenriksminister, defineres det nødvendige kvalifiserte flertall som minst 72 % av medlemmene i Rådet som representerer deltakende medlemsstater, som omfatter 65 % av befolkningen i disse statene.

4. De rettsakter som vedtas innenfor rammene av et forsterket samarbeid, er kun bindende for de medlemsstater som deltar. De betraktes ikke som gjeldende rett som stater som søker om å bli innlemmet i Unionen må akseptere.

AVSNITT VI

UNIONENS DEMOKRATISKE LIV

ARTIKKEL I-45

Prinsippet om demokratisk likhet

Unionen respekterer i alle sine handlinger prinsippet om borgernes likeverd. Fra EU-institusjonenes, -organenes, -kontorenes og byråenes side mottar alle borgere den samme oppmerksomheten.

ARTIKKEL I-46

Prinsippet om representativt demokrati

1. Unionens virksomhet bygger på prinsippet om representativt demokrati.
2. Borgere er direkte representert på EU-nivå i Europaparlamentet.

Medlemsstatene er representert i Det europeiske råd av deres stats- eller regjeringssjef og i Rådet av sine regjeringer, som selv er demokratisk ansvarlige enten overfor sine nasjonale parlamenter eller overfor borgerne.

3. Enhver borger har rett til å delta i Unionens demokratiske liv. Beslutningene fattes så åpent som mulig og så nært borgerne som mulig.
4. Politiske partier på europeisk plan bidrar til å skape en europeisk politisk bevissthet og til å uttrykke unionsborgernes vilje.

ARTIKKEL I-47

Prinsippet om deltakelsesdemokrati

1. Institusjonene gir på en formålstjenelig måte borgere og interesseorganisasjoner mulighet til å gi uttrykk for sin oppfatning om alle Unionens arbeidsområder og til å diskutere dem offentlig.
2. Institusjonene fører en åpen, transparent og regelmessig dialog med interesseorganisasjonene og det sivile samfunn.

3. Kommisjonen foretar brede høringar av berørte parter for å sikre at Unionen opptreir helhetlig og transparent.

4. Et antall unionsborgere på minst én million fra et betraktelig antall medlemsstater kan ta initiativ til å oppfordre Kommisjonen til, innanfor rammene av sin myndighet, å legge frem et egnet forslag om spørsmål som etter borgernes oppfatning krever utarbeidelse av en EU-rettsakt for at Forfatningen skal kunne gjennomføres. Bestemmelsene om prosedyrer og betingelser for et slikt borgerinitiativ, inkludert minimumsantallet av medlemsstater som borgerne skal komme fra, fastsettes ved europeisk lov.

ARTIKKEL I-48

Arbeidsmarkedets parter og den uavhengige sosiale dialog

Unionen anerkjenner og fremmer arbeidsmarkedspartenes rolle på EU-plan med hensyn til de nasjonale systemenes ulike karakter. Den letter dialogen mellom dem og respekterer deres uavhengighet.

Sosiale trepartstoppmøter om vekst og sysselsetting bidrar til den sosiale dialogen.

ARTIKKEL I-49

Den europeiske ombudsmann

En europeisk ombudsmann utnevnt av Europaparlamentet mottar og undersøker klager på tilfeller av dårlig forvaltning i forbindelse med handlinger foretatt av Unionens institusjoner, organer, kontorer og byråer på de betingelser som er fastsatt i Forfatningen. Den europeiske ombudsmann skal være fullstendig uavhengig når han eller hun utfører sitt verv.

ARTIKKEL I-50

Åpenhet i Unionens institusjoner, organer, kontorer og byråer

1. For å fremme gode styringsformer og sikre sivilsamfunnets deltakelse, arbeider Unionens institusjoner, organer, kontorer og byråer så åpent som mulig.

2. Europaparlamentets møter er offentlige, og det gjelder også Rådets samlinger når det forhandler og stemmer om utkast til lovgivningsmessige rettsakter.

3. Alle unionsborgere og alle fysiske og juridiske personer som har bopel eller hjemsted i en medlemsstat har, på de betingelser som er fastsatt i del III, rett til innsyn i dokumenter fra Unionens institusjoner, organer, kontorer og byråer uansett hvilken form dokumentene foreligger i.

De generelle prinsippene for og innskrenkninger av innsyn av hensyn til offentlige eller private interesser fastsettes ved en europeisk lov.

4. Institusjonene, organene, kontorene og byråene fastsetter i sine egne prosedyrer særlige bestemmelser vedrørende tilgang til sine dokumenter i samsvar med de europeiske lovene som er nevnt i paragraf 3.

ARTIKKEL I-51

Beskyttelse av personopplysninger

1. Enhver har rett til vern av personopplysninger om seg selv.
2. Reglene for beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger foretatt av Unionens institusjoner, organer, kontorer og byråer samt av medlemsstatene når de foretar handlinger som er omfattet av EU-retten og reglene for den frie utveksling av personopplysninger, fastsettes ved en europeisk lov eller rammelov. Overholdelse av disse reglene kontrolleres av uavhengige myndigheter.

ARTIKKEL I-52

Kirkers og andre livssynssamfunns status

1. Unionen respekterer og berører ikke statusen kirker og andre livssynssamfunn har i medlemsstatene i henhold til nasjonal lovgivning.
2. Unionen respekterer likeledes den status filosofiske og konfesjonsløse organisasjoner har i henhold til nasjonal lovgivning.
3. Unionen opprettholder en åpen, transparent og regelmessig dialog med disse kirkene og organisasjonene i anerkjennelse av deres identitet og spesifikke bidrag.

AVSNITT VII

UNIONENS FINANSER

ARTIKKEL I-53

Budsjettmessige og finansielle prinsipper

1. Alle Unionens inntekter og utgifter skal føres for hvert regnskapsår og oppføres i Unionens budsjett i samsvar med del III.
2. Inntekter og utgifter på budsjettet skal balansere.
3. De utgiftene som er oppført på budsjettet, bevilges for ett regnskapsår av gangen i samsvar med den europeiske loven som er nevnt i artikkel III-412.
4. Før det kan føres utgifter på budsjettet, skal det vedtas en juridisk bindende EU-rettsakt som gir et rettsgrunnlag for Unionens tiltak og for implementering av de dertil svarende utgiftene i samsvar med den europeiske lov, som er nevnt i artikkel III-412, med de unntak som måtte være fastsatt i denne loven.
5. For å sikre budsjettdisiplin vedtar Unionen ingen rettsakter som kan ha betydelig innvirkning på budsjettet uten å komme med forsikring om at utgiftene som følger av disse rettsaktene kan finansieres innenfor rammene av Unionens egne inntekter og under overholdelse av den flerårige finansielle rammen som er nevnt i artikkel I-55.
6. Unionens budsjett gjennomføres i samsvar med prinsippet om forsvarlig økonomisk forvaltning. Medlemsstatene og Unionen samarbeider for å sikre at bevilgningene på budsjettet anvendes i samsvar med dette prinsippet.
7. Unionen og medlemsstatene bekjemper i samsvar med artikkel III-415 økonomisk utroskap og enhver annen ulovlig aktivitet som skader Unionens finansielle interesser.

ARTIKKEL I-54

Unionens egne inntekter

1. Unionen skaffer til veie de nødvendige midlene for å nå sine mål og gjennomføre sin politikk.
2. Unionens budsjett finansieres med forbehold av andre inntekter fullt ut av egne inntekter.

3. En europeisk lov vedtatt av Rådet skal fastlegge rammene for Unionens inntekter. En slik lov kan også innføre nye kategorier av egne inntekter og en eksisterende kategori kan oppheves. Rådet treffer vedtak med enstemmighet etter høring i Europaparlamentet. En slik lov trer først i kraft når medlemsstatene har godkjent den i samsvar med sine forfatningsmessige bestemmelser.

4. Eventuelle gjennomføringstiltak i forbindelse med ordningen for Unionens egne inntekter fastsettes i den europeiske loven som er vedtatt på grunnlag av paragraf 3. Rådet treffer vedtak etter at det har blitt godkjent av Europaparlamentet.

ARTIKKEL I-55

Den flerårige finansielle rammen

1. Den flerårige finansielle rammen skal sikre en velordnet utvikling av Unionens utgifter innenfor rammene av dens egne inntekter. Den fastlegger de årlige øverste grensene for bevilningene til forpliktelser for hver enkelt utgiftskategori i samsvar med bestemmelsene i artikkel III-402.

2. Den flerårige finansielle rammen fastlegges ved en europeisk lov vedtatt av Rådet. Rådet treffer sitt vedtak med enstemmighet når Europaparlamentet har gitt sin godkjenning med et flertall av medlemmene.

3. Unionens årlige budsjett overholder den flerårige finansielle rammen.

4. Det europeiske råd kan treffe en europeisk avgjørelse med enstemmighet som gjør det mulig for Rådet å vedta den europeiske loven som er nevnt i paragraf 2 med kvalifisert flertall.

ARTIKKEL I-56

Unionens budsjett

Unionens årlige budsjett fastlegges ved europeisk lov i samsvar med artikkel III-404.

AVSNITT VIII

UNIONEN OG DENS NÆROMRÅDER

ARTIKKEL I-57

Unionen og dens nærområder

1. Unionen utvikler spesielle forhold til sine naboland med henblikk på å skape et område av velstand og godt naboskap, som bygger på Unionens verdier og er kjennetegnet ved tette og fredelige forbindelser basert på samarbeid.
2. Med henblikk på paragraf 1 kan Unionen inngå særlige avtaler med de berørte landene. Disse avtalene kan omfatte gjensidige rettigheter og forpliktelser samt mulighet til felles aktiviteter. Det holdes regelmessig samråd om gjennomføring av avtalen.

AVSNITT IX

MEDLEMSKAP I UNIONEN

ARTIKKEL I-58

Kriterier for medlemskap og prosedyre for tiltredelse i Unionen

1. Unionen er åpen for alle europeiske stater som respekterer verdiene i artikkel I-2 og forplikter seg til å fremme dem i felleskap.
2. Enhver europeisk stat som ønsker å bli medlem av Unionen retter sin søknad til Rådet. Europaparlamentet og de nasjonale parlamentene underrettes om denne søknaden. Rådet treffer vedtak med enstemmighet etter høring i Kommisjonen og etter godkjenning fra Europaparlamentet som uttaler seg med et flertall av sine medlemmer. Vilkårene og de nærmere ordningene for opptak fastsettes gjennom en avtale mellom medlemsstatene og kandidatlandet. Denne avtalen legges frem i samtlige kontraherende stater til ratifikasjon i samsvar med deres forfatningsmessige bestemmelser.

ARTIKKEL I-59

Inndragelse av rettigheter som følger med medlemskap i Unionen

1. Rådet kan på begrunnet initiativ fra en tredjedel av medlemsstatene, på begrunnet initiativ av Europaparlamentet eller etter forslag fra Kommisjonen vedta en europeisk avgjørelse som fastslår at det er en klar fare for at en medlemsstat grovt krenker de verdier som er nevnt i artikkel I-2. Rådet tar avgjørelsen med et flertall på fire femtedeler av medlemmene etter godkjenning i Europaparlamentet.

Før Rådet tar sin beslutning hører det vedkommende medlemsstat, og det kan etter samme prosedyre rette henstillinger til den.

Rådet etterprøver regelmessig om årsakene som har forårsaket at det har foreslått det ovennevnte fortsatt er gjeldende.

2. Det europeiske råd kan på initiativ fra en tredjedel av medlemsstatene eller på forslag fra Kommisjonen vedta en europeisk avgjørelse som fastslår at en medlemsstat grovt og vedvarende krenker verdiene som er nevnt i artikkel I-2, etter å ha oppfordret vedkommende medlemsstat til å fremsette sine merknader. Det europeiske råd tar avgjørelsen med enstemmighet etter godkjenning i Europaparlamentet.

3. Hvis en krenking som nevnt i paragraf 2 er fastslått, kan Rådet med kvalifisert flertall vedta en europeisk avgjørelse som inndrar visse av de rettighetene som følger av Forfatningen til den gjeldende medlemsstat, herunder stemmerettighetene for det medlem av Rådet som

representerer denne staten. Rådet tar hensyn til mulige følger av en slik inndragning for fysiske og juridiske personers rettigheter og forpliktelser.

Den pågjøldende medlemsstat er under alle omstendigheter fortsatt bundet av sine forpliktelser i henhold til Forfatningen.

4. Rådet kan senere med kvalifisert flertall vedta en europeisk avgjørelse om endring eller oppheving av tiltak truffet i henhold til paragraf 3 som følge av endringer i den situasjonen som førte til at de ble innført.

5. Ved anvendelsen av denne artikkelen deltar det medlemmet av Det europeiske råd eller Rådet som representerer den gjeldende medlemsstat ikke i avstemningen, og den pågjøldende medlemsstat tas ikke med i betraktningen ved beregningen av tredjedelen eller de fire femtedelene av medlemslandene som er nevnt i paragraf 1 og 2. Hvis medlemmer som er til stede eller representert unnlater å stemme, hindrer dette ikke vedtak av europeiske avgjørelser som nevnt i paragraf 2.

I forbindelse med vedtak av europeiske avgjørelser som nevnt i paragraf 3 og 4 defineres kvalifisert flertall som minst 72 % av medlemmene av Rådet som representerer de deltakende medlemsstatene, og dette flertallet skal omfatte minst 65 % av befolkningen i disse medlemsstatene.

Når Rådet som følge av en avgjørelse om inndraging av stemmerettighetene vedtatt i henhold til paragraf 3 treffer vedtak med kvalifisert flertall på grunnlag av en av Forfatningens bestemmelser, defineres dette kvalifiserte flertallet på samme måte som i avsnitt 2, eller, hvis Rådet handler etter forslag fra Kommisjonen eller EUs utenriksminister, som minst 55 % av medlemmene i Rådet som representerer de deltakende medlemsstatene, og dette flertallet omfatter 65 % av befolkningen i disse statene. I sistnevnte tilfelle skal et blokkerende mindretall som minimum omfatte det minste antall medlemmer av Rådet som representerer mer enn 35 % av befolkningen i de deltakende medlemsstatene, pluss én. Finnes ikke et slikt mindretall, anses et kvalifisert flertall som oppnådd.

6. Når denne artikkelen anvendes treffer Europaparlamentet vedtak med et flertall på to tredjedeler av de avgitte stemmene som representerer et flertall av medlemmene.

ARTIKKEL I-60

Frivillig utmelding av Unionen

1. Enhver medlemsstat kan i samsvar med sine forfatningsmessige bestemmelser beslutte å melde seg ut av Unionen.

2. Hvis en medlemsstat beslutter å melde seg ut, meddeler den det til Det europeiske råd. På bakgrunn av Det europeiske råds retningslinjer inngår Unionen en avtale med den pågjøldende stat om de nærmere ordningene for statens utmelding hvor det tas hensyn til rammen for dens fremtidige forbindelser med Unionen. Denne avtalen forhandles i samsvar med artikkel III-325 paragraf 3. Den inngås på Unionens vegne av Rådet som treffer vedtak med kvalifisert flertall etter godkjenning fra Europaparlamentet.

3. Forfatningen opphører å gjelde for den berørte medlemsstat den datoen utmeldingsavtalen trer i kraft eller, hvis en slik avtale ikke foreligger, to år etter meddelelsen i paragraf 2, med mindre Det europeiske råd etter avtale med den pågældende medlemsstat beslutter å forlenge denne fristen.

4. Når paragraf 2 og 3 anvendes deltar det medlemmet av Det europeiske råd og Rådet som representerer medlemsstaten som melder seg ut ikke i Det europeiske råds eller Rådets drøftelser eller europeiske avgjørelser vedrørende denne staten.

Kvalifisert flertall defineres som minst 72 % av de medlemmene av Rådet som representerer de deltakende medlemsstatene, og dette flertallet skal omfatte minst 65 % av befolkningen i disse medlemsstatene.

5. Hvis en stat som er utmeldt av Unionen søker om medlemskap på nytt, behandles søknaden etter prosedyren i artikkel I-58.

DEL 2

DEN EUROPEISKE UNIONS CHARTER OM GRUNNLEGGENDE RETTIGHETER

FORORD

Det europeiske folk har med opprettelsen av en stadig tettere sammenslutning bestemt å dele en fredelig fremtid som bygger på felles verdier.

Unionen, som er seg sin åndelige og etiske arv bevisst, bygger på de udelelige og universelle verdier: menneskeverd, frihet, likhet og solidaritet. Den bygger på demokrati og rettsstatsprinsippet. Den setter mennesket i sentrum for sitt virke med innføringen av unionsborgerskapet og opprettelsen av et område med frihet, sikkerhet og rettferdighet.

Unionen bidrar til bevaringen og utviklingen av disse felles verdiene under hensyntaken til de europeiske folks ulike kulturer og tradisjoner, samt til medlemsstatenes nasjonale identitet og organisering av sine offentlige myndigheter på nasjonalt, regionalt og lokalt plan; den søker å fremme en balansert og bæredyktig utvikling og sikrer fri bevegelse for personer, varer, tjenester og kapital samt etableringsfrihet.

Med henblikk på dette er det nødvendig å styrke beskyttelsen av de grunnleggende rettigheter på bakgrunn av samfunnsutviklingen, de sosiale fremskritt og den vitenskaplige og teknologiske utvikling ved å gjøre disse rettighetene mer synlige i et charter.

Dette charteret bekrefter med hensyn til Unionens fullmakter og oppgaver samt nærhetsprinsippet de rettigheter som bl.a. følger av medlemsstatenes felles forfatningsmessige tradisjoner og internasjonale forpliktelser, Den europeiske konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og grunnleggende frihetsrettigheter, sosialpaktene som Unionen og Europarådet har vedtatt, samt EU-domstolen og Den europeiske menneskerettighetsdomstols rettspraksis. Charteret vil i den forbindelse bli fortolket av Unionens og medlemsstatenes domstoler under behørig hensyn til de forklaringer som ble utarbeidet under presidiet for forsamlingen som utarbeidet charteret og som ble ajourført under Det europeiske konventets presidets ansvar.

Disse rettighetene medfører ansvar og plikter så vel overfor andre mennesker som overfor det menneskelige fellesskap og de kommende generasjoner.

Unionen anerkjenner således de følgende rettigheter, friheter og prinsipper.

AVSNITT I: VERDIGHET

Artikkel II-61

Menneskeverdet

Menneskeverdet er ukrenkelig. Det skal respekteres og beskyttes.

Artikkel II-62

Livets rett

1. Ethvert menneske har livets rett.
2. Ingen må idømmes dødsstraff eller henrettes.

Artikkel II-63

Rett til respekt for menneskets integritet

1. Enhver har rett til respekt for sin fysiske og mentale integritet.
2. I forbindelse med legevitenskap og biologi skal spesielt følgende respekteres:
 - a) fritt og informert samtykke fra den berørte person i overensstemmelse med lovens bestemmelser
 - b) forbud mot rasehygienisk praksis, spesielt praksis som har til formål å utvelge mennesker
 - c) forbud mot kommersialisering av menneskekroppen og deler av denne
 - d) forbud mot reproduktiv kloning av mennesker.

Artikkel II-64

Forbud mot tortur og umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff

Ingen skal underkastes tortur og heller ikke umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

Artikkel II-65

Forbud mot slaveri og tvangsarbeid

1. Ingen skal holdes i slaveri eller treldom
2. Ingen må pålegges å utføre tvangs- eller pliktarbeid
3. Menneskehandel er forbudt.

AVSNITT II: FRIHETER

Artikkel II-66

Rett til frihet og sikkerhet

Enhver har rett til frihet og personlig sikkerhet.

Artikkel II-67

Respekt for privatliv og familieliv

Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og i sin kontakt med andre.

Artikkel II-68

Beskyttelse av personopplysninger

1. Enhver har rett til beskyttelse av personopplysninger som angår ham/henne.
2. Disse opplysningene skal behandles korrekt, til uttrykkelig angitte formål og på grunnlag av de berørte personers samtykke eller på et annet berettiget grunnlag fastsatt ved lov. Enhver har rett til innsyn i den innsamlede informasjon som angår ham/henne og til rettelse av denne.
3. Overholdelsen av disse reglene er underlagt en uavhengig myndighets kontroll.

Artikkel II-69

Rett til å inngå ekteskap og rett til å stifte familie

Retten til å inngå ekteskap og rett til å stifte familie sikres i overensstemmelse med de nasjonale lover om utøvelsen av denne retten.

Artikkel II-70

Rett til å tenke fritt og til samvittighets- og religionsfrihet

1. Enhver har rett til å tenke fritt og til samvittighets- og religionsfrihet. Denne retten omfatter frihet til å skifte religion eller tro samt frihet til enten alene eller sammen med andre, offentlig eller privat å utøve sin religion eller tro gjennom gudstjeneste, undervisning, andakt og overholdelse av religiøse skikker.

2. Retten til militærnektning av samvittighetsgrunner godkjennes i overensstemmelse med de nasjonale lover om utøvelse av denne retten.

Artikkel II-71

Ytrings- og informasjonsfrihet

1. Enhver har rett til ytringsfrihet. Denne retten omfatter meningsfrihet og frihet til å motta eller meddele opplysninger eller tanker uten innblanding fra offentlig myndighet og uten hensyn til landegrenser.

2. Mediefrihet og mediernes mangfoldighet respekteres.

Artikkel II-72

Forsamlings- og foreningsfrihet

1. Enhver har rett til fritt å delta i fredelige forsamlinger og til foreningsfrihet på alle nivåer, spesielt i forbindelse med politiske og faglige sammenslutninger og sivile sammenslutninger som innebærer at enhver har rett sammen med andre å danne fagforeninger og gå inn i disse for å beskytte sine interesser.

2. Politiske partier på unionsplan bidrar til å uttrykke unionsborgernes politiske vilje.

Artikkel II-73

Frihet for kunst og vitenskap

Det er frihet for kunst og vitenskapelig forskning. Den akademiske frihet respekteres.

Artikkel II-74

Rett til utdanning

1. Enhver har rett til utdanning samt til adgang til yrkesutdanning og etter- og videreutdanning.
2. Denne retten omfatter muligheten til å følge obligatorisk undervisning gratis.
3. Friheten til å opprette utdanningsinstitusjoner med overholdelse av de demokratiske prinsipper samt retten for foreldre til å sikre at deres barn undervises i overensstemmelse med deres egen religiøse, filosofiske og pedagogiske overbevisning, respekteres i henhold til de nasjonale lover om utøvelse av denne retten.

Artikkel II-75

Yrkesfrihet og rett til arbeid

1. Enhver har rett til å arbeide og utøve et fritt valgt eller godkjent yrke.
2. Enhver unionsborger har frihet til å søke etter sysselsetting, arbeid, etablere seg og levere tjenester i alle medlemsstater.
3. Tredjelandsborgere som har tillatelse til å arbeide på medlemsstatenes område, har rett til samme arbeidsvilkår som unionsborgerne.

Artikkel II-76

Frihet til å opprette og drive egen virksomhet

Frihet til å opprette og drive egen virksomhet godkjennes i overensstemmelse med EU-retten og nasjonal lovgivning og praksis.

Artikkel II-77

Eiendomsrett

1. Enhver har rett til å besitte lovlig ervervet eiendom, anvende den, foreta disposisjoner omkring den og la den gå i arv. Ingen må frarøves sin eiendom, med mindre det finnes nødvendig i samfunnets interesse og det skjer i de tilfeller og på de betingelser som er fastsatt ved lov og mot

rettferdig erstatning betalt i god tid for tapet. Anvendelsen av eiendommen kan reguleres ved lov i det omfang det er nødvendig av hensyn til felles beste.

2. Intellektuell eiendomsrett er beskyttet.

Artikkel II-78

Rett til asyl

Rett til asyl sikres ved reglene i Genèvekonvensjonen av 28. juli 1951 og protokollen av 31. januar 1967 om flyktningers rettsstilling og i overensstemmelse med forfatningen.

Artikkel II-79

Beskyttelse i tilfelle utsendelse, utvisning og utlevering

1. Kollektiv utvisning er forbudt.

2. Ingen må sendes ut, utvises eller utleveres til en stat hvor det er alvorlig risiko for å bli idømt dødsstraff eller utsatt for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende straff eller behandling.

AVSNITT III: LIKESTILLING

Artikkel II-80

Likhet for loven

Alle mennesker er like for loven.

Artikkel II-81

Likebehandling

1. Enhver forskjellsbehandling på grunn av kjønn, rase, farge, etnisk eller sosial tilhørighet, genetiske anlegg, språk, religion eller tro, politiske eller andre synspunkter, tilhørighet til et nasjonalt mindretall, formue, fødsel, funksjonshemming, alder, seksuell legning eller ethvert annet forhold er forbudt.

2. Innen bruksområdet for forfatningen og med forbehold om dens særlige bestemmelser, er enhver forskjellsbehandling på grunn av nasjonalitet forbudt.

Artikkel II-82

Kulturelt, religiøst og språklig mangfold

Unionen respekterer det kulturelle, religiøse og språklige mangfold.

Artikkel II-83

Likestilling mellom menn og kvinner

Det skal sikres likestilling mellom menn og kvinner på alle områder, også i forbindelse med sysselsetting, arbeid og lønn.

Prinsippet om likestilling er ikke til hinder for opprettholdelse eller fastsetting av tiltak som gir det underrepresenterte kjønn spesifikke fordeler.

Artikkel II-84

Barns rettigheter

1. Barn har rett til den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for deres trivsel. De kan fritt uttrykke sine synspunkter. Det tas hensyn til dette i forhold som angår dem i overensstemmelse med deres alder og modenhet.
2. I alle handlinger som angår barn, uansett om de utføres av offentlige myndigheter eller private institusjoner, skal barnets beste komme i første rekke.
3. Ethvert barn har rett til regelmessig å ha personlig forbindelse og direkte kontakt med begge sine foreldre, med mindre dette strider mot barnets interesser.

Artikkel II-85

Eldres rettigheter

Unionen anerkjenner og respekterer de eldres rett til et verdig og uavhengig liv og til å delta i det sosiale og kulturelle liv.

Artikkel II-86

Integrasjon av funksjonshemmede

Unionen anerkjenner og respekterer funksjonshemmedes rett til å nyte godt av tiltak som skal sikre deres autonomi, deres sosiale og yrkesmessige integrasjon og deres deltakelse i samfunnslivet.

AVSNITT IV: SOLIDARITET

Artikkel II-87

Rett til informasjon og høring av arbeidstakere i bedriften

Arbeidstakerne og deres representanter skal på passende nivå ha sikkerhet for informasjon og høring i god tid i de tilfeller og på de betingelser som er fastsatt i EU-lovgivningen og nasjonal lovgivning og praksis.

Artikkel II-88

Forhandlingsrett og rett til kollektive skritt

Arbeidstakere og arbeidsgivere eller deres respektive organisasjoner har i overensstemmelse med EU-lovgivningen og nasjonal lovgivning og praksis rett til å forhandle og inngå kollektive overenskomster på passende nivå og i tilfeller av interessekonflikter rett til kollektive skritt, inkludert streik, for å forsvare sine interesser.

Artikkel II-89

Rett til arbeidsformidling

Enhver har rett til å kunne benytte en gratis arbeidsformidlingstjeneste.

Artikkel II-90

Beskyttelse i tilfelle ubegrunnet oppsigelse

Enhver arbeidstaker har rett til beskyttelse mot ubegrunnet oppsigelse i overensstemmelse med EU-retten og nasjonal lovgivning og praksis.

Artikkel II-91

Rettferdige og rimelige arbeidsforhold

1. Enhver arbeidstaker har rett til sunne, sikre og verdige arbeidsforhold.
2. Enhver arbeidstaker har rett til begrensning av den maksimale arbeidstiden, til daglige og ukentlige hvileperioder samt årlig ferie med lønn.

Artikkel II-92

Forbud mot barnarbeid og beskyttelse av unge på arbeidsplassen

Barnarbeid er forbudt. Minimumsalderen for adgang til å utføre yrkesrelatert arbeid skal ikke være lavere enn alderen hvor skolepliktig alder opphører, med forbehold om regler som er gunstigere for de unge og med begrensede unntak.

Unge som utfører arbeid skal sikres arbeidsbetingelser som er tilpasset deres alder, samt beskyttelse mot økonomisk utnyttning og enhver form for arbeid som kan skade deres sikkerhet, helse og fysiske, mentale, moralske og sosiale utvikling eller som kan gå ut over deres skolegang.

Artikkel II-93

Familieliv og arbeidsliv

1. Familien skal ha juridisk, økonomisk og sosial beskyttelse.
2. For å kunne forene familieliv og arbeidsliv, har enhver rett til å være beskyttet mot avskjed på grunn av graviditet og barsel samt rett til betalt barselpermisjon og til foreldrepermisjon etter en barnefødsel eller ved adopsjon av barn.

Artikkel II-94

Sosial sikkerhet og sosial bistand

1. Unionen anerkjenner og respekterer retten til adgang til sosiale ytelser og sosiale tjenester. f.eks. i tilfelle graviditet og barsel, sykdom, arbeidsulykker, pleiebehov eller alderdom samt i tilfelle av arbeidsløshet, etter de bestemmelser som er fastsatt i EU-lovgivningen og medlemsstatenes lovgivning og praksis.
2. Enhver som har bopel og beveger seg lovlig innenfor Unionens område, har rett til sosiale ytelser og sosiale fordeler i overensstemmelse med EU-lovgivningen og medlemsstatenes lovgivning og praksis.
3. For å bekjempe sosial ekskludering og fattigdom anerkjenner og respekterer Unionen retten til sosial bistand og boligstøtte som skal sikre en verdig tilværelse for alle som ikke har tilstrekkelige midler etter de bestemmelser som er fastsatt i EU-lovgivningen og medlemsstatenes lovgivning og praksis.

Artikkel II-95

Helsetjenester

Enhver har rett til adgang til helseforebyggende tiltak og til å motta legehjelp på de betingelser som er fastsatt av medlemsstatenes lovgivning og praksis. Det skal sikres et høyt helsemessig beskyttelsesnivå ved fastleggelse og gjennomføring av Unionens politikk og aktiviteter.

Artikkel II-96

Adgang til tjenesteytelser av allmenn økonomisk interesse

Unionen anerkjenner og respekterer adgangen til tjenesteytelser av allmenn økonomisk interesse som fastsatt i medlemsstatenes lovgivning og praksis, i overensstemmelse med forfatningen med det formål å fremme sosial og territorial samhörighet i Unionen.

Artikkel II-97

Miljøbeskyttelse

Et høyt miljøbeskyttelsesnivå og forbedring av miljøkvaliteten skal integreres i Unionens politikk og sikres i overensstemmelse med prinsippet om en bærekraftig utvikling.

Artikkel II-98

Forbrukerbeskyttelse

Det skal sikres et høyt nivå for forbrukerbeskyttelse innen Unionens politikkområder.

AVSNITT V: BORGERRETTIGHETER

Artikkel II-99

Stemmerett og valgbarhet til Europaparlamentet

1. Enhver unionsborger har stemmerett og er valgbar ved valg til Europaparlamentet i den medlemsstat hvor han eller hun har bopel, på samme betingelser som statsborgere i denne staten.
2. Medlemmene av Europaparlamentet velges ved allmenne, direkte, frie og hemmelige valg.

Artikkel II-100

Stemmerett og valgbarhet ved kommunevalg

Enhver unionsborger har stemmerett og er valgbar ved kommunale valg i den medlemsstat hvor han/hun har bopel, på samme betingelser som statsborgerne i denne staten.

Artikkel II-101

Rett til god forvaltning

1. Enhver har rett til å få sin sak behandlet upartisk, rettferdig og innenfor en rimelig frist av Unionens institusjoner, organer, kontorer og byråer.
2. Denne retten omfatter spesielt:
 - a) retten for enhver til å bli hørt før det treffes en individuell foranstaltning overfor ham eller henne som måtte berøre vedkommende negativt
 - b) retten for enhver til innsyn i de saker som angår ham eller henne, med henblikk på de legitime fortrolighetshensyn samt taushetsplikt og sakenes fortrolighet

c) plikt for forvaltningen til å begrunne sine beslutninger.

3. Enhver har rett til erstatning fra Unionen for skader forvoldt av dets institusjoner eller dets ansatte under utøvelse av deres oppgaver i overensstemmelse med de alminnelige prinsipper som er felles for medlemsstatenes rettssystemer.

4. Enhver kan henvende seg til Unionens institusjoner på et av forfatningens språk og skal ha svar på samme språk.

Artikkel II-102

Rett til innsyn

Enhver unionsborger samt enhver fysisk eller juridisk person med bopel eller hjemsted i en medlemsstat har rett til innsyn i dokumenter, uansett medium, fra Unionens institusjoner, organer, kontorer og byråer.

Artikkel II-103

Ombudsmannen

Enhver unionsborger samt enhver fysisk eller juridisk person med bopel eller hjemsted i en medlemsstat har rett til å klage til Den europeiske ombudsmann i tilfelle feil og forsømmelser i forbindelse med handlinger foretatt av Unionens institusjoner, organer, kontorer og byråer med unntak av Den europeiske unions domstol under utøvelsen av deres domstolsfunksjoner.

Artikkel II-104

Rett til ansøking

Enhver unionsborger samt enhver fysisk eller juridisk person med bopel eller hjemsted i en medlemsstat har rett til å fremme henvendelse til Europaparlamentet.

Artikkel II-105

Fri bevegelse og oppholdstillatelse

1. Enhver unionsborger har rett til å ferdes og oppholde seg fritt i medlemsstatenes område.
2. Fri bevegelse og oppholdstillatelse kan i samsvar med forfatningen innrømmes til tredjelandsborgere som har lovlig opphold i en medlemsstats område.

Artikkel II-106

Diplomatisk og konsulær beskyttelse

Enhver unionsborger har rett til i tredjeland, hvor den medlemsstat der han eller hun er statsborger ikke er representert, enhver medlemsstats diplomatiske og konsulære myndigheters beskyttelse på samme vilkår som statsborgere i denne medlemsstaten.

AVSNITT VI: RETTFERDIGHET I RETTSSYSTEMET

Artikkel II-107

Adgang til effektive rettsmidler og en upartisk domstol

Enhver som har fått krenket sine rettigheter og friheter sikret av EU-retten, skal ha adgang til effektive rettsmidler for en domstol under overholdelse av betingelsene som er fastsatt i denne artikkelen.

Enhver har rett til en rettferdig og offentlig rettergang innen en rimelig frist for en uavhengig og upartisk domstol som på forhånd er opprettet ved lov. Enhver skal ha mulighet til å bli rådet, forsvart og representert.

Det ytes retts hjelp til dem som ikke har tilstrekkelige midler dersom en slik hjelp er nødvendig for å sikre effektiv adgang til domstolsprøvelse.

Artikkel II-108

Antagelse om uskyldighet og forsvarers rettigheter

1. Enhver som anklages for lovovertrødelse skal anses for uskyldig inntil hans/hennes skyld er bevist i overensstemmelse med loven.

2. Respekt for forsvarers rettigheter er sikret enhver som er anklaget for en lovovertrødelse.

Artikkel II-109

Legalitetsprinsippet og prinsippet om proporsjonalitet mellom lovovertrødelse og straff

1. Ingen kan kjennes skyldig i et straffbart forhold på grunn av en handling eller unnløtelse som ikke utgjorde en forbrytelse etter nasjonal eller internasjonal rett på det tidspunktet da den ble begått. Det kan ikke pålegges en strengere straff enn den som var anvendelig på det tidspunktet da lovovertrødelsen ble begått. Hvis det i loven, etter at en lovovertrødelse ble begått, fastsettes en mildere straff, skal denne anvendes.

2. Denne artikkelen er ikke til hinder for at en person domfelles og straffes for en handling eller unnløtelse som på det tidspunktet da den ble begått, var en forbrytelse ifølge de alminnelige prinsipper som er anerkjent av alle nasjoner.

3. Straffens omfang skal stå i rimelig forhold til overtrødelsen.

Artikkel II-110

Rett til ikke å bli rettsforfulgt eller straffet to ganger for samme lovovertrjedelse

Ingen skal i en straffesak på nytt kunne stilles for en domstol eller dømmes for en lovovertrjedelse der han eller hun allerede er blitt endelig frikjent eller domfelt i en av Unionens medlemsstater i overensstemmelse med lovgivningen.

AVSNITT VII: ALMINNELIGE BESTEMMELSER VEDRØRENDE FORTOLKINGEN OG ANVENDELSEN AV CHARTERET

Artikkel II-111

Bruksområde

1. Bestemmelsene i dette charteret er rettet mot Unionens institusjoner, organer, kontorer og byråer under hensyntaken til nærhetsprinsippet samt til medlemsstatene, men kun når de gjennomfører EU-retten. De respekterer derfor rettighetene, overholder prinsippene og fremmer anvendelsen av disse i overensstemmelse med sine respektive fullmakter og overholder grensene for myndigheten som er tildelt Unionen i andre deler av forfatningen.
2. Dette charteret etablerer ingen ny myndighet for EU-retten utover Unionens myndighet og etablerer ingen ny myndighet eller nye oppgaver for Unionen og endrer ikke den myndighet og oppgaver som er fastlagt i andre deler av forfatningen.

Artikkel II-112

Omfanget av de sikrede rettighetene

1. Enhver begrensning i utøvelsen av de rettighetene og frihetene som godkjennes i dette charteret skal være fastsatt i lov og skal respektere disse rettighetenes og frihetenes vesentligste innhold. Under hensyntaken til proporsjonalitetsprinsippet kan det kun innføres begrensninger, såfremt disse er nødvendige og faktisk svarer til mål av allmenn interesse som er anerkjent av Unionen, eller et behov for beskyttelse av andres rettigheter og friheter.
2. De rettighetene som godkjennes i dette charteret og som andre deler av forfatningen har fastlagt bestemmelsene for, utøves på de betingelser og med de begrensninger som er fastlagt i disse.
3. I det omfang dette charteret inneholder rettigheter som tilsvarer dem som er sikret ved den europeiske konvensjon om beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende frihetsrettigheter, har den samme betydning og omfang som i konvensjonen. Denne bestemmelsen er ikke til hinder for at EU-retten kan yte en mer omfattende beskyttelse.
4. I det omfang dette charteret anerkjenner grunnleggende rettigheter, som følger av medlemsstatenes felles forfatningsmessige tradisjoner, skal disse rettighetene tolkes i harmoni med disse tradisjonene.

5. Bestemmelsene i charteret som inneholder prinsipper som kan gjennomføres ved lovgivningsmessige rettsakter og gjennomføringsrettsakter vedtatt av Unionens institusjoner, organer, kontorer og byråer og ved rettsakter vedtatt av medlemsstatene når de gjennomfører EU-retten, under utøvelse av sine respektive myndigheter. De kan kun påberopes overfor en domstol i forbindelse med fortolkning av slike rettsakter og kontroll av deres lovmessighet.

6. Det tas fullt hensyn til nasjonale lover og nasjonal praksis som angitt i dette charteret.

7. Unionen og medlemsstatenes domstoler tar behørig hensyn til de forklaringer som er utarbeidet som en veiledning ved fortolkning av charteret om grunnleggende rettigheter.

Artikkel II-113

Beskyttelsesnivå

Ingen bestemmelse i dette charteret må tolkes som en begrensning av eller et inngrep i de grunnleggende menneskerettigheter og frihetsrettigheter som anerkjennes i EU-retten og folkeretten, i de internasjonale konvensjoner som Unionen eller alle medlemsstatene er part i, herunder Den europeiske konvensjon om beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende frihetsrettigheter, samt i medlemsstatenes forfatninger på deres respektive anvendelsesområder.

Artikkel II-114

Forbud mot misbruk av rettigheter

Ingenting i dette charteret må fortolkes som om det medfører rett til å innlate seg på en aktivitet eller utføre en handling med sikte på å tilintetgjøre de rettigheter og friheter som er anerkjent i dette charteret eller å begrense disse rettighetene og frihetene i videre omfang enn det er hjemmel for i dette charteret.